…ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

46-дахи жэлээ гарана

…БУРЯАД ҮНЭН

…-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 123 (12027)
1969 оной
майн 29,
четверг

Сэн 2 мүнгэн

ХАМТЫН АЖАЛАЙ НАНГИН ХУУЛИ

Хүдөөгэй үгытэй ядуу ажалшад, таряашад имагтал хамтын ажалай ашаар жаргалтай һайхан байдалтай боложо, социализмын илалтада хүрэжэ шадаха гэһэн В. И. Ленинэй сэсэн мэргэн заабари колхозуудай замые гэрэлтүүлэн, айхабтар ехэ хүгжэлтын шатада хүтэлжэ асараа ха юм.

Дүшөөд-табяад жэлэй саада тээ муу морин, модон анзаһанһаа бэшэ ондоо юушье үгы, үлэсхэлэн, зоболондо нэрбэгдэжэ, улам үгыржэ, хосоржо байһан Россин олон түмэн таряашадай жэжэхэн үмсын ажахынууд хэзээ нэгэтэ хүл дээрээ гараха гэжэ этигэхэнь тон бэрхэтэй байһан.

Коммунис парти, тэрэнэй Центральна Комитет агууехэ багша Ленинэй захяа заабари бэелүүлэн, олон миллион таряашад, малшадые хамтын ажалда нэгэдхэжэ, түүхэтэ богонихон болзор соо колхозуудые хүгжэнги, томо, хүсэ ехэтэй, машина техникээр зэбсэгжэһэн ажахынууд болгоо.

Тиимэһээ колхозууднай — Совет засагай гайхамшагта илалтануудай нэгэн, социалис обществын таһаршагүй хубинь болоно.

Эгээл гуша гаран жэлэй саада тээ, 1935 ондо Колхознигуудай бүхэсоюзна хоёрдохи съезд дээрэ хүдөө артелиин Жэшээтэ Устав анха түрүүшынхеэ баталагдаа һэн. Колхозуудай ажабайдалай гол хуули — Устав хүдөө ажахын артельнүүдые бэхижүүлхэ, хүгжөөхэ хэрэгтэ сэгнэшэгүй ехэ үүргэ дүүргээ. Колхозууднай — ажалшад, таряашадта ёһотойл коммунизмын һургуули болоо.

Энэнь манайшье республикын колхозуудай жэшээ дээрэһээ элитээр харагдана. Урдань талын хамхуулнуудай «урилдаажа», хооһон шахуу дайда байһан Буряад ороной алишье нютагта мүнөө трактор, машинануудай хүсэтэ аялга үдэр һүнигүй зэдэлжэ, таряалан, сабшалан дээгүүрнь алтан тариянай, үбһэ ногооной үндэр ургаса эбхэрэн долгилжо байдаг, хада гүбээ, тала дайдые бүрхөөмэ хонин һүрэг, үхэр мал атарлан бэлшэжэ ябадаг ха юм.

Хүдөөгэй тосхон һууринуудай түхэл шарай, тэндэхи хүн зоной һуудал байдал танигдахаар бэшэ болоо. Мүнөө республика доторнай соёлой байшан, томо клубгүй гү, али һаруул гоё һургуули, больницагүй нэгэшье колхозой түб тосхониие олохогүйт.

Хүдөөгэй ёһотойл социалис томо ажахы болоһон, ажал хүдэлмэриинь шэнэ индустриальна шэнжэтэй болоһон колхозууд Буряад орон соомнай олон. Жэшээнь, Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ, Зэдын аймагай «Коммунизм», Ленинэй нэрэмжэтэ, Мухар-Шэбэрэй — «Заганский», «Забайкалец», «Знамя Ленина», Түнхэнэй — «Сибиряк», «Восточные Саяны», Яруунын аймагай «Дружба», «Коммунизм», Бэшүүрэй аймагай «Дружба», Хяагтын аймагай «Родина», Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозууд болон бусадшье ажахынуудые тоолохо болоо һаа захагүй. Олонхи колхозууднай эдеэ хоолой зүйл элбэгээр абажа, гүрэндөө ехээр худалдана, олзо доходынь улам дээшэлнэ, экономикынь бэхижэнэ. Хүн зонойнь ажаһуудал байдалшье бүрил болбосон һайн, баян дэлгэр боложо байна. Колхознигуудай эрдэм мэргэжэл, мэдэрэл шадабаринь жэлһээ жэлдэ дээшэлнэ. Тусхай дээдэ, дунда һургуулитай мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд улам олошорно.

Парти, правительствамнай колхозуудаа саашадань улам бүри һалбаран хүгжөөхын тула саг үргэлжэ анхарал табижа байдаг. Энээниие тээсгэн хэблэлдэ толилогдоһон хүдөө ажахын жэшээтэ шэнэ Уставай проект үшөө дахин гэршэлэн харуулна. Энэмнай тон ехэ удха шанартай документ болоно. Энэ Устав хүдөө нютагуудта болоһон социально-экономическа асари ехэ хубилалтын дүн согсолхо зуураа, коммунизм үргэн далайсатайгаар байгуулха үедэ колхозуудые улам саашадань хүгжөөхэ, шэнэ илалтада хүргэхэ талаар КПСС-эй XXIII съездын, партиин ЦК-гай Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ зорилго тодорхойлно.

Тиимэһээ мүнөө Уставай проектые колхознигууд тон ехэ сэдьхэл ханангаар, үнэн зүрхэнһөө һайшаан угтажа, анхаралтайгаар зүбшэн хэлсэжэ байна.

Ниитын ажахые улам бэхижүүлхэ, хүгжөөхэ, ажалай бүтээсые бүри дээшэлүүлхэ, колхознигуудые ажалдаа коммунис ёһоор хандадагаар хүмүүжүүлхэ, тэдэнэй улам ургажа байгаа бүхы эрилтые дүүрэнээр хангаха, байдал һуудалыень һайжаруулха асуудалнууд Уставай проект соо заагданхай. Мүн колхозник бүхэн хэһэн ажалайнгаа зэргээр һайн, найдамтай түлөөһэ абаха, элдэб тэдхэмжэ, туһаламжада хүртэхэ, артелиие хүтэлбэрилгэдэ хабаадаха, тэрээндэ һунгаха, һунгагдахашье эрхэнь улам ехэ болсо.

Уставай проектын зүбшэн хэлсэгдэжэ байхада хүнүүд һанамжа, дурадхалнуудаа бэшэжэ, манай газетын редакцида эльгээнэ. Илангаяа колхозой ниитын эмхинүүдэй (бригадануудай совет, экономическа шэнжэлэлгын бюро), шалгалтын комисси, мүн хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй үүргэ, уялга, харюусалга, эрхые улам ехэ болгохо тухай хүнүүд дурадхана. Тэрэшэлэн залуу үетэниие хамтын ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ гэжэ дурадхагдана.

Хүдөө ажахын артелиин Жэшээтэ Уставай проектые зүбшэн хэлсэлгэ үргэнөөр эмхидхэхэ, тэрэнэй удха шанарые хүн зондо һайнаар ойлгуулжа үгэхэ, тайлбарилха талаар партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудай, колхозуудай правленинүүдэй урда ехэхэн зорилго табигдана. Колхозуудай суглаан дээрэ, лекци, хөөрэлдөөнүүдэй үедэ, хэблэл, радиогоор дамжуулан, Уставай проект тухай колхозник бүхэндэ тайлбарилан ойлгуулха шухала. Хүнүүдэй һанамжа дурадхалнуудта тон анхаралтайгаар хандажа, тэдэниие согсолхо байна.

Хүн бүхэн — правлениин түрүүлэгшэ, бригадир, мэргэжэлтэ, жиирэй колхозник, һаалишан, хонишон, механизатор — бултал Уставай бүлэг, пункт, мэдүүлэл бүхэниие яаралгүйгөөр уншажа, һайса бодомжолжо, саашадаа колхозойнгоо ажабайдалые хайшан гээд бүри баян дэлгэр, жаргалтай һайхан болгохобибди гэжэ хэлэхэ, һанамжа дурадхалаа оруулха ёһотой.

…-Үдын мяха-консервын комбинадта В. И. Ленинэй алдарта ойн хүндэлэлэй социалис мүры… дэлгэрэнхэй. Зураг дээрэ: комбинадай түрүү хүдэлмэрилэгшэдэй нэгэн Зинаида Батомун… талаадань).
Э. БРЮХАНЕНКЫН фото.

В. И. ЛЕНИНЭЙ ОЙДО — ГАБШАГАЙ АЖАЛ! 100

ҺАЙН ХАРУУҺАНАЙ АШААР

Ажалай ленинскэ вахтада жагсаһан Улаан-Үдын шэлэй заводой коллектив абаһан уялгаяа заатагүй дүүргэхын түлөө оролдоно. Тэдэнэр арга боломжоёо хэрэглэхэ, ехэ продукци бүтээн гаргаха хэрэгтэ хүсэ шадалаа элсүүлэнхэй.

Табан жэлэй дүрбэдэхи жэлдэ заводто урдынхиһаа ехэ түсэб үгтэһэн байгаа. Энэ түсэб дүүргэхын тула нилээд ехэ оролдолго гаргаха, арга боломжоёо хэрэглэхэ шухала болоо. Тиигэжэ заводой коллектив шэл үйлэдбэрилдэг 1-дэхи системын пеэшэниие заһабаригүйгөөр энэ жэлдэ хүдэлгэхэ гэжэ шиидээ. Түсэбэй ёһоор иимэ пеэшэн хоёр жэл болоод заһабарилагдаха ёһотой юм. Энэ жэлдэ заһабари хэгдэхэ аад, тэрэниие 1970 ондо заһабарида табиха болоо.

Шэл үйлэдбэрилхэ пеэшэниие гурбан жэлэй туршада заһабаригүйгөөр хүдэлгэхэ хэмжээн хараалагдаа. А. Ф. Фабричевай хүтэлбэрилдэг машинно-ванна цехэй коллектив, заводой гол мэргэжэлтэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд пеэшэнэй бүхы узел таһалгаряагүй һайнаар хүдэлгэхэ, технологическа гурим наринаар сахиха хэмжээ хараалһан байна.

Мүнөө тэдэнь нягта һайнаар дүүргэгдэнэ. Урдахи һарануудһаа 106 мянган дүрбэлжэн метрээр ехэ сонхын шэл үйлэдбэрилхэ даабари май һарада абтаа. Машинно-ванна цехэй 1-дэхи системын коллектив ажалаа жэгдэ һайнаар эмхидхэжэ, сүүдхэ бүхэндэ 3000 дүрбэлжэн метр шэл нормоһоо үлүүгээр үйлэдбэрилэн гаргана. Цехэй начальнигай орлогшо Титова, халаанай начальнигууд Ломова, Иванова, Коновалова, Гришина гэгшэд технологическа бүхы гурим наринаар сахижа, шэл үйлэдбэрилхэ даабари үлүүлхэ арга хангана.

Шэл үйлэдбэрилхэ пеэшэниие хараалагдаһан болзорһоонь нэгэ жэл үлүү хүдэлгэхэдөө, завод экономическа талаараа һайн үрэ дүн туйлаха байна. 700 мянган дүрбэлжэн метр шэл даабариһаа үлүү үйлэдбэрилэгдэхэ. Тэрэнһээ гадна энэ жэлдэ шэлэй өөрын үнэ сэн ехээр хямдаруулагдаха, 400 мянган түхэригэй олзо доход нэмэжэ абтаха болоно.

Заводой коллектив жэлэй дүрбэ һарын хугасаада даабариһаа гадуур 27 мянган дүрбэлжэн метр сонхын шэл үйлэдбэрилөө. Витринын шэл, сталинит үйлэдбэрилхэ даабари мүн лэ үлүүлэн дүүргэгдөө.

Түсэблэлгын болон экономическа урмашуулгын шэнэ гуримда ороһон тус завод жэлэй түрүүшын кварталай туршада даабариһаа гадуур 54 мянган түхэригэй олзо доход оруулһан байна.

А. МУРЗИЕНКО,
заводой түсэблэлгын таһагай начальник.

Сабшалан дээрэ юун хэгдэнэб?

…ҮНЭЙ ХҮСӨӨР …АЙДА БАЯН

…нида бага хүрилһэн …йтай Даши-Нима Цы… хөөрэлдэжэ һуунаб. …лхозэй агроном-луговод …лан дээрэ ямар хү… хэгдэһэн, хэгдэжэшье …тон олон тоо барим…андаа хуу хадуужа …эй, торон тогтонгүй

…о жэлдэ нютагаймнай …рууһалагшад респуб… һайшаалтай эдэбхи …ад, зориһондоо хүрэ… малда 43 мянган …бэлдэһэн юм. Энэ ам…дань юун бэ? Нуга …рэхи хүдэлмэри ур…юбол бодомжотойгоор … ногооной үндэр ур… шанар һайнтайгаар …өө элдэб урмашуул…сотойгоор хэрэглэг…олоноб, — гэнэ.

…Нима Базаржапович, …олхозтнай хамта дээ…ан центнер үбһэ ху…гададаг сабшалангай …о 18,6 центнер үбһэ …аар түсэблэһэниинь … зорилгонуудаа бэе… ямар юумэнэй хэг…ниие тобшо тэдыгээр

…ангаа саашадань һай… тула, хараалһан …гануудаа дүүргэхын … намарһаа хүдэлмэри …эдэһэгиие тэмдэг…бэшье сабшалан һай…лаар соносхогдоһон …һарын үедэ луго… хэрэг нилээдгүй … ябуулагдаа гэхэдэ …охогүй.

… луговодуудай ажал …хай хөөрэхэ зуураа, …доржиев согсологдо…итануудые дурдаба. … толой сабшалан дээрэ …500 тонно наг шэбхэ …0 гектарта минераль…гэ оруулагдаа, уһа…темэнүүд болоод бү…удаар 2 мянган гек…н уһалагдаа. Энээн…гта сабшалан хорёол…н һургааг бэлдэгдээ. …азарта болдог дэгнүүл …эгшэлэгдэжэ, намаг…гтай хүрьһэн һайжа…

…оной үндэр баян ур…бэрхэ шадамар луго…алантада олон. Тэдэ…ь — Николай Тихоно… түрэл колхоздоо үни… болонхой. Тэрэ не… 240 гектарһаа хамта…, зариим һайн газар…й 50 гаран центнер … шадаһан. Энэмнай …тагтаа Герасимовай …н эдэбхитэдэй нэгэн …ологдодоггүй юм.

…лсахадамни Николай …ээр хүдэр бата, эгээл …ірхэ, хүдэлмэришэ … адли үзэгдөө һэн …д колхоздо гү, али …ханашье өөрэгүй — … уран шадамараар … юм. Н. Мордвин за…а хойшо тракторис…нераар хүдэлһэн, та…саада тээ луговод бо…ртай. Үбһэ хуряалгын …ө даадаг сабшалан…ажа абахыень колхо… нүхэр Мордвинда

үбһэшэдэй звено даалгажа үгэдэг. Энэньшье зүбтэй ааб даа. Юуб гэхэдэ, нүхэр Мордвинай звеногоорхид хайшан гээд ногоогоо саг болзортонь, эрхим шанартайгаар, адхашье үбһэ үлөөнгүй абахые оролдодог ха юм. Тиигээд Николай Тихонович хүн зонтой аятай зохидоор хүдэлмэрилжэ шададаг, шадамар луговодой мэдэхэ зүйлые мэдээд лэ байдаг. Сабшалан харууһалха хүдэлмэриие хэдыдэ дүүргэхэб, агротехническэ ямар арга оншонуудые, элдэб үтэгжүүлгые, мүн үбһэ ногооной шанарыеешье хаража үзөөд лэ ойлгодог.

Эдэ үдэрнүүдтэ Н. Т. Мордвин үглөөгүүр эртэһээ эхилээд, үдэшэ орой болотор сабшалан дээрэ хүдэлмэрилнэ. Хамар-Дабаанай хормойн хада гүбээнүүдэй үбэрөөр хабтайһан Доодо-Гол, Хаалай нуга талмайнуудай ехэнхи хубинь мүнөө хабарай уһаар хушагдан мэлмэрнэ, тэрэнэй шииг нойтые бэедээ шэнгээн ундална. Энэ сабшалан 3—4 дахин уһалагдахаар хараалагданхай.

Мүн эндэ уһа хааха гидротехническэ барилгануудые заһабарилхаһаа гадна, заримыень луговодууд өөһэдөө түхеэрнэ. Эдэ бүгэдэ зунай ган гасууршье болоо һаань, сабшаланда шииг нойто үгэхэ юм.

Мүнөө Доодо-Голой сабшалан дээрэ яһала ехэ наг шэбхэ гаргагданхай, тэрэнээ һаяар шэрэм балуур шэрэжэ жэгдэлэн тарааха, удаа тээнь дахин уһалхаар хараална.

— Харыш даа, сабшаламнай яһала һайн бэзэ? Энээндэшни хүсэл оролдолго хэрэгтэй ха юм. Хэрбээ саг соонь сабшалангаа үтэгжүүлээд, уһалаад, ургасыень шэмэ ехэтэй байхаар хуряагаад байбал, эндэһээ гектар бүриһөө 15—18 центнер бэшэ, харин 25—30 центнер үбһэ абажа боломоор, — гээд, Николай Тихонович хөөрэхэ зуураа, бодолгото болон үргэлжэлүүлнэ. — Энэ жэлдэ үтэгжүүлэгдэһэн һайн газарһаа гектарай 40 центнер, бэшэнһээнь 18 центнер үбһэ ногоо хуряажа абаха зорилготойбди. Энэ жэлэймнай хабар ондоохон, ойн түүхэтэ жэлэй урда тээхи ха юм даа...

Зүгөөр нимэрхүү һанал зорилготой, халуун эрмэлзэлтэй луговодуудтай Жаргаланта голой тохой буланда эдэ үдэрнүүдтэ уулзажа боломоор. Тэдэ зариманай алдар нэрые дурдахада болохо. Николай Тихоновичэй ахань — мүн лэ колхозой түрүү луговод. Михаил Мордвин 34 гектар сабшалангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 39 центнер үбһэ абаха, мүн аймагай Соведэй депутат Гомбо Доржиевич Аюшеев 48 гектар сабшаланһаа гектар бүриин 29 центнер үбһэ ногоо хуряаха уялга абаад, унтаха, эсэхые мэдэнгүй гэхээр, урма зоригтойгоор, урагшаа һанаатайгаар хүдэлмэрилжэ байна.

Жаргалантын луговодуудай ажал хэрэгтэ дутуу дундануудшье, бэрхэшээлнүүдшье бии ааб даа. Теэд ехээр зориһон хүн өөрынхеэ абажал һаладаг гээд дэмы хэлсэдэггүй. Энээнһээл удхатай Жаргаланта голой сабшалан харууһалагшад нёдондонойхидоол адли хараалһан зориһоноо хүсэндэнь хүргэжэ шадаха байһаниинь дамжаггүй. Юуб гэхэдэ, тэдэндэ зориг, шадабари, оншо арга дүүрэн бии ха юм.

Ц. БАЛДАНОВ.
Сэлэнгын аймаг.

ШЭНЭ БАРИЛГАНУУД

Яруунын аймагай «Коммунизм» колхоз жэл бүри шэнэ барилгануудые хэжэ байдаг.

Жэшээлхэдэ, нёдондо жэл Буламай толгой, Серовко гэхэ мэтэ газарнуудаар 400, 600 толгой хурьгадай болон хонидой баазанууд, хонишодой байрын гэрнүүд шэнээр баригдаа бэлэй. Гадна колхозой түбтэ уһаар дулаасуулагдадаг ниитын бани шулуугаар баригдажа ашаглагдаа һэн.

Байгша ондо Матвей Герасимович Михалевой хүтэлбэрилдэг колхозой дархашуулай звено Хяагта Хүнды, мүн Хонтиин Хүнды гэхэ мэтэ нютагуудаар 600, 640 толгой эхэ хонидой байрануудые барижа захаланхай.

Колхозой дархашуул үшөө эртэ хабар байхада, 1000 гаран кубометр барилгын модо отолоод, ойһоо гаргаһан юм. Мүнөө үень тэрэнээ пилорама дээрэ шэрэжэ байна.

Тиихэдэ хоёрдохи бригадын Орхойто гэжэ газарта Нурба-Самба Дашанимаев харууһалжа байһан 500 эхэ хонидтоо шэнэ бааза бариха звено эмхидхээд ажаллажа эхилэнхэй.

Д-Н. ЧИМИТОВ.

ТҮСЭБӨӨ ҮЛҮҮЛЭН...

Бальжит басаган Шэнэһэтын һү һаалиин гүүртэдэ һаалишанаар хүдэлхөөэ ерэһээр тиимэшье үни болоогүй. Хоёрхон жэлэй саада тээ тэрэ нютагайнгаа һургуулиин 7 класс дүүргэмсээрээ пенсидэ гараһан эхынгээ үнеэдые даажа абаһан юм.

Бальжит Бочиктуева энээхэн үнгэрһэн хугасаа соо нилээд дүй дүршэлтэй боложо, һара бүриингөө даабариие хододоо дүүргэдэг болонхой. Мүнөө энэ басагамнай зунай бэлшээриин үедэ ехэ һү абахын түлөө бүхы хүсөөрөө оролдожо, үнеэн бүриһөө 1600 килограмм һү һааха түсэбөө хаһа сагтань дүүргэхээр шиидэнхэй.

Д. ЛОПИЛОВ.
Мухар-Шэбэрэй
«Одон» совхоз.

А. Н. КОСЫГИНАЙ АФГАНИСТАНДА ОШООД БАЙҺАН ТУХАЙ

КАБУЛ. ТАСС-ай тусхай корреспондентнэр Б. Лукьянов, А. Петров иигэжэ дамжуулба:

Албанай хэрэгээр Афганистанда айлшалжа ошоод байһан СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин майн 27-до Афганистанай король Мухаммед Захир Шахые бараалхаа.

А. Н. Косыгин гайхамшаг хоёр ойтой — Афганистанай бэеэ даадаг болоһоор, СССР Афганистан хоёрой хоорондо дипломатическа харилсаанай тогтоогдоһоор 50 жэлэй ойтой дашарамдуулан, хани барисаата Афган гүрэнэй толгойлогшо король Мухаммед Захир Шахые Советскэ правительствын үмэнэһөө амаршалба. Тиигээд ороноо шэнэдхэн хүгжөөхэ хэрэгтэ амжалта туйлахыень афган арадта хүсэжэ байһанаа дам элирхэйлэн мэдүүлээ.

Хани халуун оршон байдалда үнгэрһэн хөөрэлдөөнэй үедэ элдэб һалбаринуудай талаар бэелүүлэгдэдэг совет-афган харилсаа холбоондо хабаатай асуудалнууд, мүн хоёр ороной һонирхуулдаг уласхоорондын зарим шухала асуудалнууд, тэрэ тоодо Азидахи байдал зүбшэн хэлсэгдээ.

КАБУЛ. (ТАСС-ай тусхай корр.). Афганистанай король Мухаммед Захир Шах албанай хэрэгээр айлшалжа ошоод байһан СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгинай хүндэлэлдэ майн 27-ной үдэшэ Гульханай ордон соо обед эмхидхээ.

Араб оронуудай арадуудые талархан дэмжэнэбди

ТАШКЕНТ. (ТАСС). «Араб оронуудай арадууд, таанадые дэмжэнэбди!», «Израилиин эзэрхэг түримхэйшүүл гэм зэмээ амасаха ёһотой!» — гэһэн үгэнүүд араб арадуудтай һанаалаа нэгэдэлгын неделидэ зорюулагдажа, Ташкентдэ болоһон ажалшадай митингнүүд, суглаанууд дээрэ хэлэгдэнэ.

«Ташсельмаш» заводой хүдэлмэришэд, алба хаагшад, инженернүүд болон техникүүдэй ехэ митинг дээрэ үгэ хэлэгшэд сүлөөтэ, бэеэ даһан байдалай түлөө тэмсэжэ байгаа Араб Зүүн зүгэй арадуудай үнэн зүб тэмсэлые бүрин дэмжэнэбди гэжэ мэдүүлбэд.

Митингнүүдтэ хабаадагшад нэгэ һаналтайгаар баталан абаһан шиидхэбэринүүд дотороо Советскэ правительствын ленинскэ гадаадын политикые үнэн зүрхэнһөө һайшаана, эзэмдэгдэһэн газарнуудһаань Израилиин сэрэгүүдые гаргаха гэнэ.

Алууршадай ама татаха!

Империалистнуудай зонхилолгоһоо сүлөөрэн мултархые эрмэлзэгшэ Латиин Америкын арадуудай эрэлхэг зоригто тэмсэлыень совет хүнүүд гүн ехэ талархалтайгаар хаража байдаг. Тиимэһээ Гаитидахи үйлэ хэрэгүүдые, Коммунис партиин ударидагшадай баригдан хаагдажа байһые онсо сошордол, зэбүүрхэлтэйгээр угтаа.

Гаитиин демокрадуудта эсэргүү мүрдэлгэ хэһээлгын хэгдэжэ байһантай дашарамдуулан, коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинуудай гаргаһан хандалгые дэмжэхэ ехэ митинг майн 27-до Москвагай Нэгэдэхи подшипникова заводто болобо. Эдэнэр заводойнгоо олон мянган хүдэлмэришэдэй үмэнэһөө тэрэ хандалгые һайшаан дэмжээд, гаитиин патриодуудтай аха дүүгэй ёһоор һаналаа нэгэдэнхэй байһан тухайдаа мэдүүлбэ.

„КОСМОС-283“

…лойрон ниидэхэ «Кос…» …ээлжээтэ хэмэл одон 1969 оной майн 27-до Советскэ Союзһаа дэгдээгдээ.

АЖАҺУУДАЛАЙ ХЭРЭГЛЭМЖЭ ХАНГАЛГЫН ХЭМЖЭЭН УЛАМ УРГАНА

РСФСР-эй Верховно Соведэй комиссинуудта

«Хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгые саашадань хүгжөөн һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1967 оной августын 26-най тогтоолые РСФСР-эй Хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангаха министерство хэр зэргээр дүүргэлтэ болгожо байнаб? Энэ асуудал РСФСР-эй Верховно Соведэй Худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой ба хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангаха комиссиин заседани дээрэ хаража үзэгдөө.

Депутадууд — комиссиин гэшүүд Россин Федерациин хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын министр А. Н. Гандуринай элидхэл, депутат И. Е. Федоровой нэмэлтэ элидхэл сонособо. Республика дотор түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын гурбан жэл соо ажаһуудалай эрилтэ хангаха предприятинуудай, мастерскойнуудай, ательенүүдэй, захил абалгын пунктнуудай тоо нэмээ, хангалгын шэнэ түхэлэй хэмжээнүүд абтаа гэжэ тэмдэглэгдэбэ. Тиигэһэнэй ашаар ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын хэмжээн 1,5 дахинһаа үлүүгээр нэмэһэн байна. Гутал, хубсаһа оёхо, гэр зуура хэрэглэгдэдэг машинануудые заһаха, хубсаһа химическэ аргаар сэбэрлэхэ, будаха хүн бүриин захилнууд нилээд ехээр дүүргэгдэдэг болоһон, парикмахерскануудай, фотографинуудай тоо нэмэһэн байна.

Россин Федерациин колхоз, совхозууд хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангаха 600 гаран комбинадуудые өөһэдынгөө мүнгэ зөөреэр баряа, 11500-аад мастерской ба захил абаха пунктнуудта байрануудые үгөө. Ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангадаг предприятинуудай техническэ зэбсэгжэл һайжарна. Гансахан нёдондо жэл тэдэ предприятинууд 20 мянга шахуу элдэб янзын түхеэрэлгэ абаһан байха.

Республикын хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын талаар ехэхэн дутуу дундануудшье бии гэжэ комиссиин заседани дээрэ тэмдэглэгдэбэ. Энэ хүдэлмэриин ургалтын темпнь КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүдээр хараалагдаһан хэм хэмжээнһээ үшөөл доогуур байна. Дагестанай, Яхадай автономито республикануудай министерствэнүүд, Ставрополиин, Архангельска, Псковско, Челябинска ба бусад зарим хизаарнууд болон областьнуудай ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй гүйсэдкомуудай управленинүүд ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангаха түсэбүүдые дүүргэлгын талаар гээгдэлтэй байна.

— Гэхэ зуура, үйлэдбэриин хүсэн тон дутамагаар хэрэглэгдэнэ, РСФСР-эй Хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангаха министерство шэнэ техникэ ба технологи нэбтэрүүлэн хэрэглэлгэдэнь шухала туһаламжа предприятинуудтаа үзүүлнэгүй, түрүү дүй дүршэл дутамагаар дэлгэрүүлнэ. Зарим газарнуудта хэрэглэмжэ хангалгын шанар муушаг байһаар, — гэжэ депутадууд хэлээ.

Россин Федерациин хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгые саашадань һайжаруулха зорилготой һанамжа дурадхалнуудые тодорхойлһон тогтоол абтаба.

Комиссиин заседанида КПСС-эй ЦК-гай, РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ба Министрнүүдэй Соведэй, республикын министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд хабаадаа.

АГУУЕХЭ ХАНИ БАРИСААНАЙ ГИМН

РСФСР-тэ үнгэргэгдэхэ Украин литература, искусствын декада нээгдээ

Майн 27-до Союзуудай байшангай Колонно зал соо баярай оршон байдалда нээгдэһэн, Украин литература ба искусствын декада хоёр соёлой хани барисаанай эли тодо гэршэ болоно.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Г. И. Воронов, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй МГК-гай нэгэдэхи секретарь В. В. Гришин, Украинын КП-гэй ЦК-гай секретарь Ф. Д. Овчаренко түрүүтэй УССР-эй правительственна делегаци Президиумдэ һууба. Зал соо элитэ уран зохёолшод, уран зураашад, композиторнууд, эрдэмтэд, ажалшад суглараа.

Декадын эхилэлгэдэ зорюулагдаһан баярай үдэшые декада бэлдэхэ ба үнгэргэхэ Бүхэроссин эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшэ, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В. И. Кочемасов нээбэ.

УССР-эй правительственна делегациин хүтэлбэрилэгшэ Ф. Д. Овчаренко Украинын Компартиин Центральна Комитедэй, УССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ба Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө, 47 миллион зонтой бүхы украин арадай үмэнэһөө Россин Федерациин ажалшадта амаршалга дамжуулба.

Бүри үнгэрэгшэ зуун жэлнүүдэй үеэр эхи абаһан, совет үе сагта һалбаран мандаһан, Россин ба Украинын соёл культурын уран бэлигтэнэй хани барисаан тухайда РСФСР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин түрүүлэгшэ Л. С. Соболев, мэдээжэ украин драматург А. Е. Корнейчук, Бүхэроссин театральна бүлгэмэй президиумэй түрүүлэгшэ, СССР-эй арадай артист М. И. Царев гэгшэд хэлээ.

Үдэшын баяр ёһололой хубинь дүүрэээд, декадада хабаадагшадай концерт эхилээ. Союзуудай байшангай Колонно залай сценэ дээрэород ба украин үгэнүүд, хүгжэм, дуунууд зэдэлбэ. Энэ концертнь совет арадуудай агууехэ хани барисаанай гимн болон ханхинаа. Ленинскэ шангай лауреат М. Рыльскиин «Россин арадта алдар соло!» гэһэн зориг бадаруулма шүлэгүүдые, украин композитор П. Процкын «Ленинэй магтаал» гэһэн хүгжэмтэ шэнэ зохёолые зал соо һуугшад тон анхаралтайгаар шагнаа.

Украинын түлөөлэгшэдые Москва түрүүлэн угтаба. Энэ һайндэр манай Эхэ ороной ниислэлһээ эхилээд, Совет Россин хото городуудаар баярай оршон байдалда дамжан дабшаха юм. (ТАСС).

КПСС-эй БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ VII ПЛЕНУМ

МЯХА ЭЛБЭГЖҮҮЛГЭ—МҮНӨӨДЭРЭЙ ШУХАЛА ЗОРИЛГО

(КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр А. У. МОДОГОЕВОЙ элидхэлһээ)

— **Һүүлэй жэлнүүдтэ, илангаяа КПСС-эй ЦК-гай мартын (1965 он) Пленумһээ хойшонхи үе соо** республикын колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин олонхи һалбаринуудта, тэрэ тоодо мал ажалдашье зарим тэды амжалта туйлагдаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Һүүлэй дүрбэн жэлдэ адууһа малһаа абтаһан эдеэ хоолой зүйлнүүдые абалгын жэлэй дунда зэргын хэмжээе урдахи дүрбэн жэлэйхитэй сасуулхада, эды шэнээнээр ургаһан байна гэбэл: мяха үйлэдбэрилгэ — 7 процент, һүн — 32 процент, нооһон — 6 процентээр дээшэлээ.

Энээнһээ уламжалан эдэ продуктнууд гүрэндэ баһал ехээр худалдагдадаг болоо. Жэшээлхэдэ, 1964 ондо гүрэндэ бүхыдөө 40,3 мянган тонно мяхан, 92,3 мянган тонно һүн, 4273 тонно нооһон, 21,7 миллион үндэгэн худалдагдаһан һаа, нёдондо гүрэндэ 48,3 мянган тонно мяхан, 116,1 мянган тонно һүн, 5229 тонно нооһон, 36,3 миллион хэһэг үндэгэн худалдагдаһан байна.

Тиихэтээ хамта колхоз, совхозуудтахи адууһа малай тоо толгой зарим тэды олошороо. 1965 ондо эбэртэ бодо малнай 275,6 мянган толгой байһан аад, мүнөө 309,2 мянгада хүрөө, энэ үе соо хонид — 1 миллион 315 мянганһаа 1 миллион 560 мянгада хүрэһэн байна. Адуу морид, шубуудайшье тоо толгой яһала олошороо. Адууһа малай тоо толгойн нэмэхэтэй хамта тэдэнһээ абтадаг ашаг шэмэшье дээшэлээ. Жэшээлхэдэ, 1964 ондо үнеэн бүриһөө 1246 килограмм һүн һаагдадаг һаа, нёдондо 1535 килограмм һаагдаа. Хонин бүриһөө хайшалагдаһан нооһон 2,3 килограммһаа 2,5 килограмм хүрэтэрөө ехэ болобо. Мүн дүрбэн жэлэй саада тээ тахяа бүриһөө 79 үндэгэн абтаһан һаа, нёдондо 124 үндэгэн абтаа.

Гэхэтэй хамта мал ажалнай зарим тэды хүгжэжэ байһан аад, үнгэрэгшэ жэлһээ хойшо урагшаа алхасамнай удаараад байна. Энээниие хэдэн тоо баримтанууд дээрэһээ харуулжа болоно. Жэшээлхэдэ, малай тоо толгойн хэр олошоржо байһаниие хаража үзэхэдэ, хэрбээ 1967 ондо эбэртэ бодо малай тоо толгой урда жэлэйхиһээ 15,4 мянган толгойгоор олон болоһон һаа, харин нёдондо жэлдэ үхэрнүүднай урзандаһайхида орходоо оройдоол 3,5 мянган толгойгоор олон болоо. 1967 ондо хонин һүрэг урда жэлэйхиһээ 102 мянган толгойгоор нэмэһэн һаа, нёдондо тэдэмнай оройдоол 14,1 мянган толгойгоор олошороо. Үнгэрэгшэ жэлдэ гахайнуудай тоо толгой нэмэхэһээ байтагай зарим тэды хорошоо.

Адууһа малһаа абтадаг ашаг шэмэшье мүртэй дээшэлээгүй. 1967 ондо үнеэн бүриһөө урда жэлэйхидэ орходоо 138 килограммаар ехэ һүн һаагдаһан һаа, нёдондо жэл соо үнеэдэй һү шэмэ минил 56 килограммаар нэмээ. Урзанда жэл соо хонин бүхэнэй нооһон 200 килограммаар нэмэһэн аад, үнгэрэгшэ жэлдэ тэрэнь 300 граммаар доошоо ороо.

Үнгэрэгшэ жэлдэ үбэлжэлгын хүшэр бэрхэ байдалда үнгэрһэнһөө боложо, республика дотор мал ажалай хүгжэлтын горитойгоор гэдэргэ татагдаһаниинь мэдээжэ. Илангаяа үбһэ тэжээл дуталдажа, адууһа мал олоор гарзалаа, ехэ мал һубайраа. Энээнһээ уламжалан мяхан, һүн, нооһон бага абтаа.

Тиигэбэшье гансахан энэл шалтагаанһаа мал ажалнай доройтоо, муудаа гэхэ болоо һаа, тон буруу. Партийна, советскэ болон хүдөө ажахын органуудай зүгһөө энэ тон шухала һалбарие хүтэлбэрилхэ талаар горитойхон алдуу, дутагдалнуудые гаргаһанһаань боложо, иимэ байдал тохёолдоо гэжэ мэдэрхэ ёһотойбди.

Республикын зарим аймагуудай партийна организацинууд, советскэ болон хүдөө ажахын органууд адууһа мал ашаг үрэ ехэтэйгээр үсхэбэрилхэ зохисотой хэмжээ абанагүй. Олонхи ажахынуудта адууһа малай ашаг шэмэ мүртэй дээшэлэнэгүй, шэгнүүрээр бага, туранхай үхэр, хонид гүрэндэ худалдагдана, нарай мал гарза хоролтодо оруулагдана. Жэшээлхэдэ, нёдондо жэлэй эхиндэ байһан зуун үнеэд, гунжад бүхэнһөө оройдоол 77 тугал абтаа. Зарим аймагуудта һүүлэй хоёр жэлдэ тугал улам бүри үсөөн абтадаг болоо. Жэшээнь, Хэжэнгын аймагта 1967 ондо 100 үнеэн бүриһөө 72 тугал абтаһан һаа, нёдондо оройдоол 63 тугал түлжүүлэгдэө. Зэдын, Мухар-Шэбэрэй, Хяагтын аймагуудта баһал иимэ байдал үзэгдэнэ.

Урзанда республика соо зуун эхэ хонид, хоёр жэлһээ дээшэ болоһон түлгэнүүдһээ 81 хурьган абтаһан байгаа. Харин нёдондо оройдоол 74 хурьган түлжүүлэгдэө. Илангаяа Зэдын, Захааминай, Хэжэнгын, Мухар-Шэбэрэй, Баргажанай, Бэшүүрэй, Сэлэнгын, Хориин аймагуудта түл олоор гарзалжа, хурьгад бүришье үсөөн абтаа.

Олохон ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдэй малай искусственна үрэжүүлгые тоодоггүй, һүрэг соогоо буха, хуса табяад лэ һуудагһаа боложо, ехэ мал олооро һубайрна. Үнэндөө республика дотор искусственна үрэжүүлгын станцинуудта бии байһан эрхим һайн үүлтэрэй буха, хусануудай хахадынь лэ хэрэглэгдэнэ. Энэмнай адууһа мал олоор үсхэбэрилхэ, үүлтэрыень һайжаруулха хэрэгтэ айхабтар ехэ һарза хохидол ушаруулна гээшэ.

Томо мал, нарай түл яахадаа иимэ олооро гарзална гээшэб гэжэ шалгажа үзэхэдэ, тэдэнэй 90 һаран процентнь гансахан харууһа, тэжээлэй мууһаа боложо, үхэл гарзада ороһон байна. Хэрбээ адууһа малай харууһа, тэжээлые зүбөөр эмхидхээд байгаа һаа, энэ гай хохидолые зайсуулха арга гүйсэд бии.

Жэжэ, шэгнүүрээр бага, туранхай малай худалдагдаһанһаа боложо, ажахынууд, гүрэншье ехэхэн гарза хохидолдо ороно. Нёдондо илангаяа Зэдын, Баргажанай, Бэшүүрэй, Түнхэнэй, Хориин, Хэжэнгын аймагуудай ажахынууд гүрэндөө урда урдынхиһаа туранхай муу мал тушаагаа, худалдаа. Тиихэдэ Сэлэнгын, Яруунын, Кабанскын, Хяагтын аймагууд һүүлэй жэлнүүдтэ гүрэндөө шэгнүүрээр яһала ехэ, тарган һайн мал худалдадаг боложо байнхай. Энэ юу харуулнаб гэхэдэ, шэгнүүрээр ехэ, тарган мал гүрэндэ олоор худалдаха арга боломжо аймаг бүхэндэ бии.

Байгша ондошье зарим аймагууд яар туранхай, жэжэ мал гүрэндөө тушаажа үргэлжэлһөөр. Үнэндөө Мухар-Шэбэрэй аймагай ажахынууд бусад аймагуудайхиһаа үбһэ тэжээлээр яһала һайнаар хангагданхай, үхэр мал олоор шахан таргалуулхаар байһан аад, мүнөө гүрэндөө туранхай, шэгнүүр багатай мал тушаана. Жэшээлхэдэ, эндэхи «Забайкалец» колхоз тус тустаа оройдоол 226 килограмм шэгнүүртэй 276 толгой үхэр бэлэдхэлэй пунктда тушаагаа. «Знамя Ленина» колхозой гүрэндэ худалдаһан 90 толгой үхэрнүүдынь тус тустаа минил 210 килограмм татаһан байна.

Тиигээд иимэ зохихогүй байдалда эсэс табихын тула тус тустаа 3 центнерһээ доошо шэгнүүртэй үхэр, 40 килограммһаа бага шэгнүүртэй хони ажахынуудһаа абахаяа болихо гэжэ бэлэдхэлэй организацинуудта дурадхаха гээд КПСС-эй обкомой бюро тоолоно. Гансал иимэ хэмжээ абаа һаа, зарим хойрог хүтэлбэрилэгшэд үбһэ тэжээл ехээр бэлэдхэхэ, адууһа малаа һайнаар бэлшээн, шахан таргалуулхын түлөө оролдодог болохо.

Зарим ушарта тусхай мэргэжэлтэй болохомнай гээд ажахынуудай жэжэ фермэ, гүүртэнүүдээ усадхажархиһанһаань боложо, мал ажалай продуктнуудые, илангаяа мяха абалга ехээр гэдэргэ татагдаа. Жэшээнь, Түнхэнэй аймагай бүхы ажахынууд шубуудайнгаа фермэ дууһыень усадханхай. Хэнэйшье мэдэһээр энэ аймагта байһан хоёр томо курортдо хэдэн мянган хүн амарха, аргалуулхаяа ерэнэ ха юм. Теэд тэдэниие үндэгөөр хэн хангаха болоноб? Энээн тухай түнхэнөөрхин оройдоошье бодожо үзөөгүй. Үнгэрхэдөө өөһэдынгөө хүүгэдэй саад, яслинуудые үхибүүдэй эрхим эдеэгээр, үндэгөөр таһалдуулба. Тус аймагай ороохо таряа ехээр ургуулдаг «Сибиряк» колхоз түрүүн шубуудайнгаа фермэ үгы хээд, һүүлдэнь гахайнгаа фермые усадхаад байна. Үнэндөө эндэ гахай үсхэбэрилхэ бүхы арга боломжо бии. Мухар-Шэбэрэй, Хяагтын, Улаан-Үдын, Загарайн аймагуудай ажахынууд гахайнуудаа баһал ехээр үсөөлжэрхёо.

Энэ алдуу, эндүүгээ заһажа, сагһаа урид үгы хэгдэһэн жэжэ фермэнүүдэй заримыень дахин эмхидхэхэ, тэдэниие шэнэ гуримаар бүри үргэдхэжэ, тэдэнэй баазые ехэ болгохо саг ерээ.

Таряан ажалые хүгжөөжэ, тэрэнэй үндэһөөр бусад һалбаринуудые хүл дээрэнь гаргаха, ашаг үрэ ехэтэй болгохо гээшэ түрүүшын ээлжээндэ шиидхэхэ асуудал болоно гэжэ парти, правительствамнай нэгэнтэ бэшэ заадаг. Энээниинь хүсэндэнь хүргэхын түлөө тэмсэжэ, республикамнай һүүлэй жэлнүүдтэ ороохо таряа яһала горитойгоор ургуулдаг боложо, талха тарянай зүйл адууһа малдаа элбэгээр таһалжа үгэнэ. Тиигэбэшье ороохо таряа бүри ехээр абадаг болохо арга боломжо манайда үшөөл гүйсэдөөр хэрэглэгдэнэгүй гэжэ мэдэрхэ шухала.

Олохон ажахынуудта таряалангай нилээд ехэ газарта зелёнко таригдана. Зелёнко хэрэгтэй сооньтарихада болохо. Теэд тэрэниие горохтой холижо ургуулаа һаа, һураггүй ашагтай байна. Гэхэтэй хамта олонхи аймагуудта малай эдихэ бүдүүн тэжээл гол түлэб хээрын сабшалан, бэлшээриһээл абтаха болоно.

Үнгэрэгшэ жэлдэ республикын ажахынууд сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэ талаар түрүүшын алхам хэжэ, һүүлэй жэлнүүдтэ түрүүшынхеэ нилээд горитой хүдэлмэри бүтээгээ. Энээнэйнь ашаүрэ эли бодо харагдажа эхилбэ. Нёдондо урда жэлнүүдэйхиһээ һураггүй ехэ үбһэн абтаһан байна. Манай эндэхи сабшалан дээрэһээ гектарай оройдоол 5—6 центнер бэшэ, харин адагынь 12—14 центнер үбһэ абажа, адууһа малаа бүдүүн тэжээлээр бардам хүрэхөөр хангаха арга боломжо гүйсэд бии гэжэ хүн бүхэндэ эли болонхой. Таряалан дээрэһээ малай эдихэ шэмэтэ тэжээл, талха тарянай зүйл элбэгээр абахын тула ороохо тарила, силосэй ургамалнуудые, тэжээлэй корнеплодуудые улам ехээр таридаг болохо шухала.

Тиигэбэшье энэ зүб замые баримталжа, тэрэниие эрид шударгыгаар бэелүүлхын орондо, хүдөө ажахын зарим хүтэлбэрилэгшэд ороохо тарянан тарилгые бага болгожо, зелёнко ехээр таридаг болое гэжэ нэтэрүүгээр дурадхана. Мүн малда тон һайн тэжээл болохо куузикуе тооногүй. Сабшалан дээрээньшье мүртэй хүдэлмэри хэдэггүй байха юм. Адууһа малые үбһэ тэжээлээр һайнаар хангаха тон ашаг үрэ ехэтэй арга болохо — олон жэлдэ тусгаар һайжаруулагдаһан, ургаса ногоо ехэтэй бэлшээри бии болгохо, үбһэнэй гурил бэлдэхэ гэхэ мэтэ асуудалнууд ажахынуудта ёһоор шиидхэгдэнэгүй.

Республикын колхоз, совхозуудта мал ажал эрид хүгжөөхэ, мяха, һү, ноохо болон бусад продуктнуудые ехээр абаха, гүрэндөө элбэгээр худалдаха хэрэгтэ һаад түбэг татажа байһан гол дутагдалнууд иимэрхүү байна.

— Нүхэдүүд, эндэ тэмдэглэгдэһэн дутуу дундануудай хажуугаар манда һайшаамаар жэшээ баримтанууд баһал үсөөн бэшэ,— гэжэ элидхэлшэ онсолон тэмдэглэнэ. Мяха ехээр абадаг болохо гэһэн Сэлэнгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүдэй хандалга бэшэг хэблэлдэ һаяшаг толилогдоо. Энэ колхоз үбһэ тэжээл элбэгээр бэлэдхэдэг боложо, адууһа малайнгаа ашаг шэмые дээшэлүүлжэ шадаа. 1969—1970 онуудта мяха ехээр абажа, гүрэндөө элбэгээр худалдахабди гэжэ тус колхозойхид дээшэлүүлэгдэһэн уялга абаа. Энэ артелиинхидэй уряае һайшаан дэмжэһэн Хяагтын аймагай Ранжуровай нэрэмжэтэ колхозшье муу бэшэ үрэ дүн туйланхай. Тэрэшэлэн Бэшүүрэй аймагай Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхоз һүүлэй жэлнүүдтэ мяха абалгаяа нилээд дээшэлүүлээ. Жэшээнь, 1965 ондо гүрэндөө 4173 центнер мяха худалдаһан һаа, нёдондо — 5476 центнер мяха худалдажа, һүүлэй дүрбэн жэл соо мяха абалгые нилээд ехээр дээшэлүүлээ. Илангаяа гахайн мяха ехээр абадаг болоһоной ашаар иимэ амжалта туйлагдаа.

Иимэ жэшээнүүдые дурдаха болоо һаа олон. Теэд мүнөө энэ пленум дээрэ урагшаа дабшаха замдамнай һаад тойбо татажа байһан дутагдалнууд тухай, тэдэниие усадхаха хэмжээнүүд тухай гол түлэб хөөрэлдэхэ болонобди.

Тиигээд республикын колхоз, совхозуудта байгша оной үнгэрһэн дүрбэн һара соо мал ажалые хүгжөөхэ талаар ямар үрэ дүнгүүдэй туйлагдаһан тухай элидхэлшэ тогтожо хэлээ.

Эбэртэ бодо малай тоо толгой нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулхада, тиимэшье ехээр олошороогүй. Жэшээнь, хонин һүрэгнай 4 һара соо 110,3 мянган толгойгоор олон болоо гэхэ гү, али 5 процентээр нэмээ. Үнгэрһэн 4 һарада бүхыдөө 47,2 мянган тугал абтаа гэхэ гү, али нёдондоной энэ үеынхиһөө 5 мянга гаран толгойгоор үсөөн абтаа. Тиихэдэ нёдондо энэ үедэ 581,1 мянган хурьгад абтаһан һаа, мүнөө 615,6 мянган хурьгад түлжүүлэгдэжэ байна.

Республика дотор мяха үйлэдбэрилгэ 380 тонноор ехэ болоо. Тиихэдэнь Сэлэнгын, Түнхэнэй аймагуудай колхоз, совхозууд мяха абалгые зарим тэды доошонь оруулаа.

Байгша оной 4 һарада һү һаалга нёдондоной энэ үеынхидэ орходоо 3 процентээр бага болоо. Гансал апрель һарада һү һаали зарим тэды нэмэһэн байна. Тиихэтэй хамта 8 аймагнай энэ үе соо һү абалгые 1955 тонноор ехэ болгожо шадаа. Жэшээнь, Мухар-Шэбэрэй аймаг һү һаалияа 20 процент, Загарайн — 17, Улаан-Үдын — 9 процентээр дээшэлүүлээ. Харин тиихэдэ Захааминай, Хориин, Хэжэнгын, Зэдын аймагууд һү һаалгаяа нилээд ехээр доошолуулаа.

Нигээд ерэхэдээ жэлэй үнгэрһэн үе соошье мал ажалые хүгжөөхэ хэрэгтэ бираатай хубилалта болоогүй байһаниинь элеэр харагдана гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэнэ. Иимэ байдалай тохёолдоод байхада, һанаа амар һууха яашье аргагүй. Мал ажалые хүтэлбэрилхэ талаар партийна, совет болон хүдөө ажахын органуудай хүдэлмэридэ ехэхэн дутагдалнуудай бии байһан тухай партиин райкомуудай үнгэрэгшэ пленумүүд дээрэ шангахан, зүбшье шүүмжэлэл гараһан байна. Адууһа малай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ арга боломжо нөөсэнүүд манайда яһала бии. Гансал тэрэниие зүбөөр хэрэглэжэ шадаха шухала байһань тухай пленумүүдтэ хабаадагшад тон зүб хэлэнэ.

Байгша ондо, 1970 ондо мяха ехээр абажа, гүрэндэ элбэгээр худалдахын тула партиин райкомуудай пленумүүд дээрэ тодорхой хэмжээнүүд абтаа. Бүхыдөө республика дотор мяха абалга болон гүрэндэ худалдалгые (ниитын секторто) 1969 ондо түсэбөөр хараалагдаһанһаа 1200 тонноор, нёдондо худалдагдаһанһаа — 8200 тонноор ехэ болгохо гэхэ гү, али 21,1 процентээр дээшэлүүлхэ гэжэ хараалагдаба. 1970 ондо түсэбһөө гадуур 3 мянган тонно, байгша ондо худалдагдаһанһаа 2800 тонноор гэхэ гү, али 6 процентээр ехэ мяха худалдаха гэжэ хараалагдана.

Тэрэшэлэн ажахынуудай болон аймагуудай абаһан социалис уялгын ёһоор, республикамнай гүрэндөө түсэбһөө гадуур 16 мянган тонно һү, 200 тонно ноохо, 5 миллион үндэгэ худалдаха байна.

Түргөөр үдэдэг амитадые — гахай болон шубуудые олоор үсхэбэрилжэ, һайнаар тэжээгээ һаа, мяха ехээр абаха арга боломжо ехэ бии.

Нёдондо республикын бүхы ажахынуудта 20 мянга шахуу тонно гахайн мяхан абтажа, тэрэнэй 12 мянган тонноньколхозниигуудай, хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай үмсын ажахынуудһаа оруулагдаһан байна. Түрүүн түсэблэхэдөө байгша ондо гахайн мяха үйлэдбэрилгые энэл хэмжээндэнь үлөөхэ, гансал колхоз, совхозуудта гахайн мяха абалгые зарим тэды дээшэлүүлхэ, тиигээд 1970 ондо гахайн мяха үйлэдбэрилгые саашадань хороохо гэжэ хараалагдаһан байгаа.

КПСС-эй обкомой бюро, республикын Министрнүүдэй Совет энэ асуудалые хаража үзөөд, байгша ондо гахайн мяха абалгые 21,7 тоннодо хүрэтэр ехэ болгохо, харин 1970 ондо тэрэниие 24 мянган тоннодо хүргэхэ гэжэ дурадхал оруулаа. Гол түлэб колхоз, совхозуудһаа гахайнуудые тушаажа абаад, «Скотооткорм» трестын ажахынуудта тэдэниие шахан таргалуулаад гүрэндэ худалдажа, гахайн мяха абалгые дээшэлүүлхэ болонобди. Илангаяа Кабанскын, Прибайкалиин, Улаан-Үдын, Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй, Хяагтын аймагуудай ажахынууд гахай олоор үдхэжэ, «Скотооткорм» трестдэ шахан таргалуулхаар тушаажа үгэдэг байха зэргэтэй. Эдэ аймагуудта гахай жэлһээ жэлдэ олоор үсхэбэрилэгдэдэг болохо байна.

Түнхэнэй, Зэдын, Загарайн. Сэлэнгын аймагуудта 1975 он болотор гахай үсхэбэрилжэ тэндэхи гахайн фермэнүүдые томодхоод, тэдэниие 2—3 ажахынуудтань үдхэдэг байха. Поршоонхо олоор абахын тула гахай үсхэбэрилдэг бүхы ажахынуудта мүнөөнһөө эхэ гахайнуудые шадаал һаа олоор илгажа үрэжүүлхэ, ороондо оруулха шухала. Тиигэжэ бүхы һүрэг соогоо гол эхэ гахайнуудай тооё 10—12 процентһээ бага бэшэ болгожо, тэдэниие жэл соо 1,5—2 дахин түрүүлхэ хэрэгтэй.

Үнгэрэгшэ жэлдэ республика дотор 1967 тонно шубуунай мяхан, тэрэ тоодо 1212 тонно нугаһанай, 303 тонно галуунай мяхан абтаһан байна. Имагтал Кабанскын совхоз нугаһанай мяха ехээр абадаг ажахы болоно. Нёдондо эндэхид нэгэ эхэ нугаһанһаа 122,5 килограмм мяха абаа. Абтаһан нугаһанай мяханай килограмм бүхэндэ 4,8 килограмм тэжээлэй единицэ гаргашалагдаа. Совхоз нугаһанай мяха ехээр худалдажа, 193 мянган түхэригэй сэбэр ашаг олзо оруулаа юм.

Мухар-Шэбэрэй аймагай зарим колхозууд, илангаяа «Забайкалец» колхоз галуунай мяха горитойгоор үйлэдбэрилдэг болонхой. Нёдондо эндэһээ худалдагдаһан галуун бүхэниинь 3,4 килограмм мяха үгөө. Эндэхи колхозууд галуунай мяха худалдажа, 36 мянган түхэригэй, тэрэ тоодо «Забайкалец» колхоз 24 мянган түхэригэй сэбэр олзо абаһан байна.

Энээн дээрэһээ харахада, шубуу олоор үсхэбэрилбэл, тон ашаг олзо ехэтэй, гүрэндэ худалдагдаха мяха ехээр абаха горитойхон арга боломжо нээжэ үгэнэ.

Саашадаа шубуунай мяха ехээр абаха арга боломжын бии байһые хараада абажа, КПСС-эй обкомой бюро, Министрнүүдэй Совет нигэжэ тогтоогоо: байгша ондо 1924 тонно шубуунай мяха абаха гэжэ түсэблэһэн һаа, тэрэнээ 2557 тоннодо хүргэхэ. «Птицепром» трестын ажахынууд шубуунай мяха абалгые урид хараалагдаһан түсэбһөө 588 тонноор, хүдөө ажахын министерствын колхоз, совхозууд тэрэнээ — 45 тонноор ехэ болгохо байна. 1970 ондо шубуунай мяха үйлэдбэрилгые 3090 тоннодо хүргэхэ ёһотойбди. Энээнтэй хамта үндэгэ олоор даруулжа, дальбараа һайнаар дэгжээхэ зорилго табигдана.

Тиигэжэ эдэ түргэн үдэсэтэй амитадые олоор үсхэбэрилдэг болоо һаамнай, бүри энэ жэлһээ, илангаяа ерэхэ жэлһээ мяха үйлэдбэрилгые эрид дээшэлүүлхэ арга боломжо олгохо.

Гэбэшье мяха, һү, ноохо абаха эшэ аргануудгэбэл, эбэртэ бодо мал ба хони үсхэбэрилгэ болоно. 1968 ондо республикын колхоз, совхозуудта бүхы дээрээ абтаһан мяханай 48 процентнь үхэрэй, 28 процентнь хониной, 16 процентнь гахайн 5 шахуу процентнь шубуунай, 3,3 процентнь адуунай мяхан байһан юм. Мүнөө ба ерэхэшье жэлдэ иимэрхүү хэмжээтэйгээр хубаарһан хэбээрээ үлэхэ байна. Һү ба ноохо ехээр саашадаа абадаг болохын тулада үнеэдэй, хониной тоо толгой олон болгохо, тэдэнэй ашаг шэмые дээшэлүүлхэ шухала болоно.

Гүрэнэй бэлэдхэлдэ тушаагдаха мяханай үхэр ба хони адуулжа, шахажа таргалуулха хэрэгые үндэһөөрнь һайжаруулбал үхэрэй ба хониной мяха бүри ехээр абаха ехэ арга боломжо олгохо байна.

Мал адуулжа ба шахажа таргалуулха хэрэгтэ һүүлэй жэлнүүдтэ колхоз, совхозуудаар ехэ анхарал хандуулагдажа, шэгнүүрынь ехээр нэмээжэ шададаг болоо. Гэбэшье энэ шухала хэрэгтэ олон ажахыда зохихо анхарал хандуулагданагүй. Адуулжа таргалуулха мал шэгнэгдэдэггүй, шэгнүүрыень нэмээһэнэй түлөө бэшэ, харин тоо толгойнь түлөө мал адуулагшадта салин хүлһэн түлэгдэдэг байха юм. Мяха бүри элбэгээр абаха гол эшэ үндэһэн болодог тугал, буруу тэжээлгэдэ илангаяа олон дутуу дунданууд тохёолдоно. Түргэнөөр урган томо боложо байһан үедэнь илангаяа ехээр эдеэлүүлхэ шухала байгаашье һаань, олон ушарта тугалнууд дутамагаар эдеэлүүлэгдэдэг байха юм. Зун гараһан, һүөөр тэжээгдэдэг аад, үбэлэйнгөө байрануудта үлөөгдэһэн тугалнууд һааһаар һү хаһа саг соогоо абадаггүй байха юм. Тиимэһээ зун гараһан тугалнуудай үбэлэйхидэ орходоо шэгнүүрэйнь багаар нэмэдэг байһаниинь гайхалтай бэшэ. Гэхэтэй хамта ажал хэрэгые зүбөөр табяад байгаа һаа, эдэ тугалнуудай шэгнүүрые эрид түргэнөөр нэмээхэ аргатай, нэмээгдэхэ ёһотойшье.

Мяханда тушаагдаха хони адуулжа таргалуулха хэрэг эмхидхэлгэдэ горитой дутуунууд бии. Эдэ хонидые зүбөөр хубаарилан гүүртэнүүд болгохо талаар эрилтэнүүд сахигданагүй, зарим газарта шалгалта хэхэ зорилгоор шэгнэлгэ эмхидхэгдэнэгүй, зунай үе соо адуулжа таргалуулха даалгабаринууд хонишодто хүргэгдэдэггүй.

Эдэ бүхы дутуу дундануудые зайсуулга мяха абалгые эрид ехээр дээшэлүүлхэ арга олгохо байна.

Эбэртэ бодо мал шахажа таргалуулгада индустриальна онол аргануудые түсэбэй ёһоор, үүд сэхээр нэбтэрүүлхэ шухала. Энээнэй тулада 400—600 толгой мал нэгэн доро шахаха, шахалгын томо, оньһожоруулагдаһан пунктнуудые олоор байгуулдаг болохо хэрэгтэй. Иимэ томо пунктнуудтахи бүхы хүшэр хүдэлмэриие оньһожоруулжа, түрүү технологи хэрэглэжэ болохо байна бшуу.

Харин иимэ пунктнууд мүнөө үсөөн, тиимэһээ бии байһан пунктнуудтахи хүдэлмэриие зарим зэргээршье оньһожоруулха бүхы арга боломжонуудые хэрэглэхэ, тэжээл багаар гаргашалаад, продукци ехээр абаха арга олгохоор мал зүбөөр таргалуулдаг болохо хэрэгтэй. Зундаа шахажа таргалуулха нэмэл талмай дээрэ уһалалгые, тэжээл үгэлгые, бусад хүшэр хүдэлмэриие оньһожоруулжа болоно, оньһожоруулха хэрэгтэйшье.

Мяха бүри ехээр абалгада шиидхэхы удха шанартай эдэ бүхы хэмжээ ябуулгануудые бодотоор бэелүүлхын хойноһоо партийна организацинуудай шанга хиналта тогтоохонь шухала болоно.

Мяха бүри ехээр абадаг болохоһоо гадна, һү һаалгые, ноохо хайшалалгые, мал ажалай бусад продуктнуудые абалгые ехэ болгохо гээшэ шухалын шухала зорилго болоно. Энээнэй тулада малай ашаг шэмые саашадань дээшэлүүлхэ шухала.

Үнеэдһээ һү һаалга, хониһоо ноохо хайшалалга, шубуунһаа үндэгэ абалга манайда малай ашаг шэмэ гэжэ тоологдодог гээшэ гээд элидхэлшэ хэлээ. Гол ашагынь бологшо түл абалгые олон ушарта хараада абтадаггүй байха юм. Хэрбээ үнеэнэй түрөөгүй һаань мяханшье, һүншье абтахагүй, хэрбээ хониной хурьгалаагүй һаань, хониной мяханшье, ноохоншье абтахагүй. Тиимэһээ һубайралгые усадхаха, мал һүрэгэй бүридэлые саашадань һайжаруулжа, ехэ малнуудай тоо толгойе олон болгохо зорилго түрүүшын ээлжээндэ табигдана.

Һү һаалгые, ноохо хайшалалгые дээшэлүүлхэ тухай хэлэхэ болоо һаа, мал эдеэлүүлгые, харууһалга, харалгые һайжаруулха хэмжээнүүдые абаха гээшэ гол шухала хэрэг болоно. Малай ашаг шэмые эрид ехээр дээшэлүүлхэ ехэ арга боломжонууд бии, зүгөөр эдеэлүүлгын дутамагаар эмхидхэгдэдэг дээрэһээ эдэ арга боломжонууд ашаглагдангүй үлэнэ. Эгээл иимэһээ тэжээл элбэгээр абаха бата бэхи үндэһэ һуури табиха гээшэ мүнөө мал ажалай угаа шухала асуудал болоно.

Мал ажалай продуктнуудые абаха талаар түсэблэгдэһэн хэмжээе хангахаар тэжээл бэлдэхын тулада республикын Госпланай бодомжоор тэжээлэй тарянай иимэ ургаса дунда зэргээр абтаха ёһотой: гектар бүриһөө ороохото тарянай 11,5 центнер, силосэй кукурузын — 153 центнер, бусад силосэй ургамалнуудай — 84 центнер, тэжээлэй корнеплодой — 300 центнер, хартаабхын — 95 центнер, зеленкын болон олон жэлэй ногоонуудай — 11,5 центнер, хээрын сабшалангай — 9,3 центнер ургаса гектар бүриһөө абаха хэрэгтэй. Бэлшээриин гектар бүриин ургаса 21 центнер байха зэргэтэй. Республика дотор дунда зэргээр иимэ ургаса абтаха аргатай байһаниинь сохомтой. Гадна газар һайжаруулха талаар һүүлэй жэлнүүдтэ горитой хүдэлмэри хэгдээ, колхоз, совхозууд мүнөө үеын техникээр бүри һайнаар хангагдаа, хүдөө ажахын бүхы һалбаринуудай кадрнууд урган гараа.

Тиимэ, болохолоороо, маанадһаа өөһэдһөөмнай, эдэ арга боломжонуудые партийна, совет хүдөө ажахын органуудай колхоз, совхозуудай ажахын хүтэлбэрилэгшэд болон партийна организацинуудай хэрэглэжэ шадаһанһаа тэжээл бэлдэхэ түсэбэй, энээнэй үндэһөөр мал ажалай продуктнуудые бүри элбэгээр абаха түсэбэй дүүргэлтэ дулдыдаха байна.

Полинууд болон сабшалангуудай ургасые дээшэлүүлхэ хэмжээнүүд тухай хэлэхэдээ, элидхэлшэ иимэ ушарнуудые тусгаарлан онсолон тэмдэглээ:

Нэгэдэхеэр, ойрын жэлнүүдтэ минеральна утэгжүүлгэнүүдые хэрэгтэй болохо хэмжээтэйгээр бидэнэрэй абажа шадахагүй байһые, энээнгүйгөөр тарянай ургасые 2—3 центнерээр энэ дороо дээшэлүүлхэ бэрхэтэй байһые хараада абаха хэрэгтэй. Тиимэһээ ургасые дээшэлүүлхын түлөө оролдосотойгоор тэмсэхэтээ хамта, шэнэ газар элдүүрилжэ, ороохото тарянай тарилгын талмайе али болохоор үргэдхэхэ шухала. Эдэ жэлнүүдтэ 50 мянган гектар шэнэ газар хахалха, ороохото ургамалнуудай тарилгые үргэдхэхэ арга боломжотойбди, иимэ юумэ хэхэ ёһотойшьебди.

Хоёрдохёор, куузику мэтын иимэ һайн ургамалнуудые тарижа, шэмэтэ тэжээл бүри элбэгээр абаха ехэ арга боломжые хүсэдөөр ашаглаха хэрэгтэй. Энэ жэлдэ 3000 гектар куузику тариха гэжэ колхоз, совхозууд хараалаа. Энээнһээ үнэхөөрөөл үндэр ургаса абахын тулада тарилгын түсэб дүүргэхэһээ гадна, тарилгын хойноһоо һайн харууһалга хэхэ шухала.

Гурбадахяар, сабшалан ба бэлшээридэ хододоо гол анхарал хандуулха шухала. Газар һайжаруулха хүдэлмэриин түсэб, сабшалан уһалха ба утэгжүүлхэ ургаса багатай сабшалан ба бэлшээринүүдые һаргээхэ түсэбүүдые заатагүй дүүргэхэ, олон жэлэй ургамал таригдаһан бэлшээринүүдые бии болгохо хүдэлмэри һайнаар хэхэ хэрэгтэй. Олон ажахы, тусхайлбал, Иволгын ОПХ, Загарайн «Гигант» колхоз болон бусад ажахынууд бэлбосон ёһоной бэлшээринүүдые бии болголгоор горитой дүй дүршэлтэй болонхой. Энэ дүй дүршэлынь үргэнөөр тайлбарилан дэлгэрүүлхэ шухала.

Үбһэ хуряалгада бэлэдхэл хаа хаанагүй удаарууламгүй эхилхэ, техникые, тэрэ тоодо морин косилкануудые заһабарилха, сабшалан дээрэхи, мүн ойн соорхойн сабшагдахаар нэгэшье участогые үлөөхэгүйн тулада эртээнһээ хүдэлмэриин түсэб зохёохо шухала. Мүнөө жэлдэ үбһэ хуряалга угаа шахардуугаар үнгэрхэ гэжэ мүнөөнһөө сэхэ хэлэжэ болохо байна. Энээндэ бэлэн байха, бүхы материальна арга боломжонууд болон хүдэлмэриин хүсые бултыень эрид шангаар элсүүлхэ хэрэгтэй.

Дүрбэдэхеэр, угаа ехэ арга боломжые — холын бэлшээриие илангаяа Захааминай, Түнхэнэй, Ахын, Зэдын, Яруунын аймагуудта хүсэдөөр хэрэглэхэ шухала. Эдэ аймагууд холын бэлшээринүүдтэ дүшэ мянга хүрэтэр толгой эбэртэ бодо мал, 13 мянган адуу гаргажа адуулха тиигэжэ үнэ багатай мяха абаха аргатай байна.

Мал ажал саашадань дэбжээхэ хэмжээ ябуулгануудые амжалтатайгаар дүүргэхын тула тэжээл бэлдэхэ үндэһэ һуури байгуулха асуудалнуудые урданайхида орходоо бүри шадабаритай һайнаар шиидхэхэ хэрэгтэй. Малые тэжээлэй һайн рационоор хангахын тулада тэжээлэй единицэдэ оруулагдаһан тэжээлэй тоо, мүн тэрэнэй шанар тухай һанаагаа зобохо саг тулажа ерээ. Тиимэһээ республика дотор комбинированнэ тэжээлэй промышленность хүгжөөлгэ шухала удха шанартай болоо.

Мал ажал саашадань хүгжөөхэ, мал ажалай продукци бүри элбэгээр абаха хэмжээнүүдые тодорхойлходоо, бидэнэр экономикын асуудалнуудта, мал ажалай рентабельна байлгые дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ хямдаруулха асуудалнуудта анхаралаа хандуулангүй гаража шадахагүй байнабди.

Экономикодомнай манай колхозуудай мал ажал ехэ һуури эзэлдэг гэжэ мэдээжэ. Гэбэшье мал ажалай зарим һалбаринууд мүнөөдэр үшөөл ашаг ехэтэй болоогүй байһаар.

Оньһожоруулгын үшөө дутамаг байһаниинь мал ажалай продукциин өөрынь үнын дээгүүр байһанай гол шалтагаануудай нэгэн болоно. Мал ажал хүдөө ажахын эгээн лэ хүндэ хүшэр хүдэлмэритэй һалбари болоно, оньһожоруулгын талаар бусад һалбаринуудһаа, жэшээлхэдэ, таряан ажалһаа ехээр гээгдэнхэй. Хүсэ ехээр гаргашалгаһаа, ажалай бүтээсын бага байлгаһаа уламжалан, мал ажалай продукциин өөрынь үнэ ехэ байдаг. Тиимэһээ мал ажалай бүхы һалбаринуудай ашаг шэмые, рентабельна байлгые дээшэлүүлхэ гол зам хадаа тусхай мэргэжэлдэ оролго, томодхолго, мал ажалда үйлэдбэриин промышленна арга
рэглэлгэ болоно.

Мал ажалай хүшэр
оньһожоруулха асуудал
комой бюро. Министрнү
хэдэн һарын урда тэ
тогтоол баталан абаа һа
тоол мүнөөдөө ханга
бэелүүлэгдэнэ. Обкомой
хын таһаг, Министрнү
райкомууд ба райгүйсэд
тогтоолой гүйсэдхэлэ
үдэр бүриин хиналта т
гэжэ мал ажалай тус т
ри оньһожоруулха тала
һан арга боломжонууд
хэрэглэхэ зэргэтэй.

Мал ажалай продукц
гүй, шанарынь мууд
гаа һаа, мал ажалай
байлгые горитойгоор д
болохо байна. Эдэ
даар колхоз, совхозуу
гарзада ородог. Ганса
һо муухай болгоһонһоо,
илгаһанһаа уламжалан,
кын колхоз, совхозуу
жэл гүрэндэ тушаа
нойнгоо түлөө хэдэн
түхэриг дутуу абаһан б

Һуеэ муухай болго
шалгаһанһаа — ажахыну
шэ гарзада ороно. Ии
рынь муудхалгые зай
лохо байна.

Тобшоор хэлэхэдэ,
талаар гээлтэ хорол
шалтагаанууд үшөөл
шалтагаануудые зайсу
колхозно-совхозно үйл
һалбариин рентабель
горитойгоор дээшэлү
удхатай.

Малай ашаг шэмые
хын, мал ажалай про
бүри элбэгээр абахын
данууд болон мал аж
нүүдэй коллективүүдэ
циалис мүрысөө д
далнуудта нүхэр Мод
хэлэйнгээ түгэсхэлдэ
лээ. Үнеэдые һаалгын,
шээринүүд дээрэ мал а
галуулгын эхилжэ, хон
сагай ойртожо байһан
мүрысөө дэлгэрүүлхэ
гаар шухала удха шан
элидхэлшэ онсолон
Үнэхөөрөөл олониитын
тэй мүрысөөн мал ажал
дэбжээхын түлөө тэм
амжалтануудые ханга
арга болоно.

Социалис мүрысөө
манайда ёһо тэдыгээ
үшөөл үзэгдэнэ гэжэ
рэгтэй гээд элидхэлшэ
ушарта уялгануудые аб
тэдэниие дүүргэхэ тух
та орходоо партийна
нууд ехэ анхарал орол
даг байна. Үнэндөөшье
шахажа таргалуулгада
малай шэгнэгдэдэггүй б
тэдэнэй шэгнүүрые дэ
түлөө ёһотой мүрысөө
жэ тоолохоор гээшэ
сэгшэдэй хүдэлмэриин
эли газарта бэшэгдэжэ,
дадаггүй байгаа һаань,
сеен тухай эндэ хэлэжэ
на гээшэб. Иимэ уша
үзэгдэдэг байна бшуу.

Харин социалис мүр
хэлгын һайн жэшээнүү
шэ даа. В. И. Ленин
100 жэлэй ойдо бэлд
шарамдуулан, ниитэ
хүдэлмэри табилга тух
аймагай «Сибиряк» кол
комой тоосоое обкомо
хан шагнаһан байна. Л
хүндэлэлдэ зорюулан,
социалис мүрысөө з
комитет муу бэшээ
Хирэ хирэ болоод лэ
дүнгүүд гаргагдадаг,
абаһан уялгануудай
шалтасадаг. Мүрысө
шүүл моральна ба мат
лаар урмашуулагдада
үргэнөөр дэлгэрүүлгэ
хын үйлэдбэриин гол
дые дэбжээлгээр гори
нуудые туйлаха арга
гоо.

Социалис мүрысөө
рүүлхэ ба тэрэниие
хэрэгтэ колхоз, совх
тийна организацинуу
хим һайн үльгэр жэш
рэ партиин райкому
зэргэтэй.

Аймагуудай хооро
сөө һайжаруулха, абаһ
уялгануудай дүүргэлт
салга хэхэ, эмхидхэл
риин дүй дүршэл хал
хэрэгтэй. Энэ хадаа е
гэхэ байна.

Колхозно-совхозно
шухала һалбари бо
ажалда партийна орг
дан хододоо гол анх
дуулдаг байха тухай
саашань хэлээ. Энэ һа
тийна организацинуу
хүсэнүүдые эльгээхэ,
дээрэ хүдэлдэг парти
дэй, бүхы коммунист
шалхы шадабарие
хэрэгтэй.

Мал ажал дэбжээхын
сэлдэ манай республи
молой организаци э
хабаадана. Ажалай
жэшээ харуулдаг ко
һаалишадай, хонишодой,
лагшадай дунда үсөөн
ажахын мүнөөнэй те
далха, мал ажалай
жэлтэй болохо хэрэгт
шууд болон залуушуу
оролдолгые, үүсхэл
рюулха хэрэгтэй.

* * *

Мал ажал саашада
хын, В. И. Ленинэй т
жэлэй ойе шэнэ амжа
тэмдэглэхын тулада р
партийна, советскэ, хүд
органууд, хүдөөгэй бүх
бултандаа бүхы хүсэ ш
рюулха гэжэ найдажа
элирхэйлэн мэдүүлээд.
догоев элидхэлээ дүүрг

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Сэлэнгын ай-магай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түрүү малшадай нэгэн Цырен-Доржи Улымжиевич Батуев мал адуулжа ябана. К. ГАБАЕВАЙ фото.

...ШЭНЭ ...АЗАРАЙ ...УУН

1.

...ААСТАЙН энэ голдо Дмитрий хүбүүн түрөө ... Хүл нюсэгээр энээ руу гүйгөө. Бургааһан «хурданиие» андэл хараа. Эндэһээ һургуулида ... булаг хүлэгэй жолоо угзараа.

... зэрэлгээн Хэжэнгын талаар наадана. Хаа- ... гэнтэ бууһан һэбшээхэн хүбүүнэй елэн ха- ... арбалзуулна. ДТ-75 тракторайнгаа кабина ...тайһан Дмитрий Бургаастай голой адагтахи ...райнгаа һуурииe, тоонтоёо хаража ябахадаа, ...най тулаһаа һаргажа, нюдэеэ ониилгоно.

...түргэн саг ошоно гээшэб! һаял һэн даа: хү- ... һууринай гэрнүүд эндэ жэрылдэжэ һуудаг ...лша Хэжэнгэ гэһэн колхозой нaя гаран үр- ... пеэшэнүүдэй хоолойнь утаан үбэлэй хүйтэн ...дэ һуунагтан хөөрэхэнь харагдагша һэн. ...туряанда нохойнуудай һаб-һоб хусахань эли- ...постохо. һаалишан һамгалай һаш-һэш гэлдэхэ. ... һэнжын ханхинаха, хаабаринуудай хиига- ...гдаха дуулдажа, боро хараанай намдууе ...үб даа. Ажалша һуурин бүтүү бүглүүшэг ...хэ харгын хажуу тээ оршодог бэлэй. Томо ...ал адли бэшэ, хүүеэ шууягүй, аали нам- ...һалтай һуурин байгаа. Дмитрий хүбүүнэй ... эндэ үнгэрөө. Колхозуудай томодхогдохо, ...охо үедэ ажалшаархин түб һуурин Үнхай- ... ошоо. Зүбыншье ааб даа. Тэндэнь магазин, ...лени (богонёор хэлэхэдэ, хэрэгтэй газарынь ... байхадаа, һайн ха юм) бии.

...оро газар хахалха гэһэн уряа хаа хаанагүй ... Тиигээд тракторист Дмитрий Нимбуев Ажал- ...ай хуушан буусые хахалхаяа ерэбэ ха юм. ...олнууд хүбүүнэй толгойдо ороно. Түрэһэн ... һуурииe, балшар багадаа наадаһан талаяа, ... нугаяа хахалха гэжэ байхада, нэгэдэхеэр, ...е шэнги, хоёрдохёор, һониншье шэнги.

...ые хахалуулха дурагүй хүнүүд яһала олдоо. ...шээридэ һайн. Уһа, саһан ойро»,—тэжэ хэ- ... бии һэн. Тэдэнэй олонхинь наһатай боло- ...һааб даа.

... гэхэб? Теэд һайн бодожо үзэхэдэ, хүү- ...бодо ногоон мүртэй ургахашьегүй, уһалха ... холо, эрье оодэ уһа гаргахань хүшэр. Энэ ...этэй газарта таряа ургуулхада болохол даа. ...р уртайгаар хүнхинэжэ, Ажалша һууринай ...р дээгүүр буразлаа татахаяа байраһаа хү- ...л һууринайнь гудамжа байһан үргэн харгын ...итриин урда ялайн харагдана. Мүнөө булад ... хурса хутаганууд хүбүүнэй нилээд гүйһэн ... һэтэ хахалан гараханъ. Республикын мэдээ- ...лэй «Шэнэ газар» поэмые уншаһанаа һа-

... газар гэгдэһэн урданай газар.
..., минии үшөө үгыдэ ерэжэ,
...лолдон, архи тамхияа нэрэжэ,
... табиһан малша зоной газар.

... Урданайл газар байһанаа мүнөө шэнэ на- ...з, шэниисын үрэһэ үбэр соогоо хэжэ, алтан ...лгёор халюурхань.

... Нимбуев шэнэ боро газар, хуушан буусын- ...е хахалжал ябана. Хүбүүнэй зосоо нэгэ ...үгөөр, энэ талада таряанай һайнаар урга- ... Дмитрий хүсэеэ гамнахагүй. Түрэл дайдань ... эхилжэ, шэнисын хүндэ залаануудые ... байхадань, механизаторай зүрхэ сэдьхэл ...

... улам хурдан боло болоһоор,
...ртын газарай хүрьһэ обоолһоор,
... зүүлжээ,
...аранай гараһан зүг тээшэ
...аһаар трактор ошоно гээшэ.

2.

ҮЛЗЫТЭ ХАДЫН саана наран хоргодоһоор үнинэй. Бургаастайн талада харанхы болошонхой. Дмитрий газараа хахалһан зандаа.

Тээ һүниин тэн багта тракторайнь абяан гэнтэ һуларжа, хүндэ юумэ зүдхөөд, даажа ядаһандал болобо. Зуг татахалал гээдхибэ. Дмитрий педаляа гэшхэбэ. Буугаад анзаһаяа үргэжэ харахадань, нэгэ хутаганъ тэгэндүүрэе хуха буушанхай байба...

Энэ һүниие хүбүүн мартахагүй ёһотой. Хуушан буусануудай гэрэй, хашаагай һууриин бахананuудай түгсүүлнүүд олохон лэ хутага хуха татаба. Теэд Дмитрий һаатан һамшангүй, түргэн гэгшээр тэдэнээ һэлгээд, хахалжал ябаба.

Үглөөгүүр болоходо, нүхэд трактористнуудынь Нимбуевай нэтэрүүе гайхалсаа һэн. Зариманиинь үшөө шоглохо хэбэртэй:

— Дмитримнай Ажалшынгаа буусые хахалха гэжэ нилээд оролдоно даа.

Харюудань Дмитрий миһэд гэбэ:

— Минии гү, али хэнэйшье бууса байг лэ. Хамаа юм бэ! Хэхэл ажалнай ха юм.

...Наран дээрэ гаранхай. Булжамуурнууд жэргэнэ. Тракторайнгаа гэнжэ дээрэ зогсоод, Дмитрий түрэл буусаяа шэртэнэ. Үсэгэлдэр хада энэ нуга, талаар гэрэй һууринуудай шорой, хашаагай шэбхэ хохирой добохонууд жэрылдэжэ байгаа һэн. Харин мүнөө хайшаашье хара: хахалагдаһан торюун газар харлана. Долгитон ошоһон дэгнүүлнүүдһээ уурал бааяна. Эндэ үдэһэн, эндэ тэнжэһэн хүбүүниинь «хүлөө дүрөөдэ, гараа гангазагада» хүргөөд, орхигдоһон хуушан буусынгаа үбсүүе һэхэжэ, шэнэ наһанайнь эхин хуудаһа һэхэбэ ха юм.

Баяртай бага наһан! Баяртай бургааһан морид! Мэндэ амар, шэнэ газар! Мэндэ амар, шэниисээр долгилхо шэнэ үеын Бургаастайн Адаг!

3.

ДМИТРИЙ НИМБУЕВ «халуун шулуу» һайса долёожо, хүн болоод, булад хүлэгэй жолоодо һуугаа. Эсэгээ һанадаггүй. Тэрэнэй эсэгэ Шойнхор Нимбуев хүбүүнэйнгээ нарай байхада, дайнда мордоһон аад, бусажа ерээгүй.

Хара багаһаа хойшо ажал хэжэ дуршэһэн, «боро һабар» болоһон Дмитрий тракторай жолоодо һууһан сагһаа хойшо түрүүшүүлэй тоодо ябана.

Энэ хабарай тарилгада Хэжэнгын совхозой 1-дэхи отделени соо хэн түрүүлээ гэжэ һананат? Дмитрий Нимбуев. Хэнэй агрегат совхоз соогоо эрхимлэжэ, эртын тарилга майн 18-да дүүргээб? Дмитрий Нимбуевай агрегат.

Трактор, машинада багаһаа дуратай Дмитрий мүнөө дүй дүршэлөөр баян механизатор гэгдэнэ. Хүн зоной этигэл найдабарида хүртэнэ. Үнгэрэгшэ һунгалтада нютагайнь хүн зон тэрэниие Хэжэнгын сельсоведэй депутадаар һунгаа.

...Бургаастайн талада намжаа хабарай зэрэлгээн наадана. Үлзытэ тээһээ элин ерэһэн һэбшээндэ ургынууд найгалзан, шэнэ үдэрэй наран доро сэнгэжэ һууна хаш.

Дмитрий Нимбуев тракторайнгаа сонхоор шагаажа, шэнээр хахалагдаһан буусаяа харана. Досоонь баяртай. Энэ түрэл нугадань тэрэнэй тариһан шэниисын сэл хүхэ һэмбэрэгүүд харбан гаража, сэлмэг огторгой өөдэ үндын үндын ургахань. Тоонто дээрэнь ургаһан таряае Дмитрий намар хуряалсаха. Үдэр, һүниие мэдэнгүй, намарай наар хахалха. Тракторайнгаа хүнхинөөн соогуур шэнэ дуу татаха.

Яаһан түргэн саг ошоно гээшэб! һаял һэн даа: нюсэгэн хүлөөрөө энээгүүр гүйжэ ябаһан Дмитрий ехэ хүн болошоод, түрэл таладаа таряа ургуулжа, алтан шара шэниисэ гүрэнэйнгөө амбаарта тушаалсажа ябана ха юм.

Бургаастайн Адаг! Түрэһэн хүбүүгээ харыш! Шинии хүбүүн эсэгынгээ нэрые нэрлүүлжэ, шинии хүрьһые эсхэн, ажамидаралай алтан үрэһые нюрган дээрэнь таһалдуулхагүй. Шинии нюрган дээрэ үндэр ургасата таряанай, шэмэтэ ногооной халюурхын түлөө оролдожо, тэмсэжэ, хүлһэеэ дуһаажа ябахал.

Шэнээр наһаяа эхилжэ байнал эндэ
Шэдитэ шүүһээр дэлэнтэшэһэн газар.
Хурдан үгэ соо, ойлгомторгүйгөөр бидэндэ
Хуушанай гэгдэһэн —
залуу, шэнэ газар.

Г. ДАШАБЫЛОВ.

ҮБГЭН ТУХАЙ ДУРДАЛГАНУУДҺАА

Айхабтар солбон, булгархай гүнзэгы бодолтой, хүхюун шогтой, хөөрүү хурса, һонюушархуу һүбэлгэн... Имэ шэнжэ шанар, сэдьхэл һанаан Хоца Намсараевай түхэл шарайда, эльгэ зүрхэндэ шэнгэнхэй байгаа. Имэ шэнжэ шанар, сэдьхэл һанаан алдарта зохёолшын ажабайдалда түрэхэһээ эхилээд, һүүлшынь амисхаал хүрэтэр, Һэбхеэн хадаһаа абаад, Алтан Мундарга хүрэтэр, Һалбайн сагаан нуурһаа салгидаад, Байгал далайн гүн хүрэтэр таһалгаряагүй үзэгдэжэ байгаа. Харин тэрэнэй алдар нэрэ, уран зохёолшын һураг суу бүхы Совет орон дотор, мүн Ази түбиин орон газарнуудаар тон олон хэлэ бэшэг дээгүүр гаража байһаниинь мэдээжэ...

Х. Н. Намсараевай нэрэһээ һабагша абаһан олон һайхан дурдалганууд минии бүхэли наһанай хани болонхой. Теэд тэдэ бүгэдэеэ нэгэн доро һанан дурдан бэшэжэрхихын аргагүй. Үдэр бүри шэнэ үртэһэнүүд, һара бүри шэнэ һабагшанууд, жэл бүри бүхэли бүлэгүүд һубарагдан гаража байдаг, дахасалдан сэдьхэлдэ хадуугдажал байдаг. Үльгэрлэн хэлэхэдэ, Хоца гэжэ нэршэһэн, хадын хормойһоо хэдэн зуугаад жэл соо һайлан гаража байдаг аршаан булаг гэхэдэ болоно. Тэрэ аршаан булаг сооһоо ангаал. умдаасахал, амтан, баясхалай түгэлдэр ууган үгын дээжэ дэлбэрэн байдаг жэшээтэйл.

Анха би Хоца Намсараевичтай 1931 ондо танилсаа һэм. Тэрэ намар рабфагта орожо һураха һанаатай. Үдын байшан байраар ерээ бэлэйб. Хүдөөгэй һургуулида байхадаа, Хоца Намсараевай «Үнэшэдэй үхэл», «Үбгэн Гэлэнэй үгэ» мэтын зохёолнуудые сээжээр мэдэхэ, Базар Барадинай «Ород Буряад-Монгол толи бэшэг» һайса үзэһэн, тэрэнэй ашаар ородһоо буряадшалжа эхилһэн байгааб. Тиигэжэ Үдын байшан ерэмсээрээ анха түрүүн алдарта уран зохёолшые үзэхэ, суута профессорые нюдэнэйнгөөшье забһараар һаань хараха болодо эзэлэгдэһэн байгаашам гайхалгүй. Тэдэнэр Эрдэмэй Хүреэлэнгэй байшан соо ажалладаг гэжэ дуулаад, үглөө эртэлэн Ленинэй ба Кировэй гудамжануудай уулзуур дээрэ ерэбэб. «Эрдэм» кинодо ябаһан хадаа Эрдэмэй Хүреэлэнгые мэдэхэ байгаа һаабзаб даа. Үглөөгүүр, юһэ болоодуйхэндэ, Кировэй гудамжаар баруун тээһээ хүнгэхэн агнуушанай алхасаар нэгэ томошог задарюун хүн гараад ерэбэ. Дүрсэ буулгабаряарнь тухайлжа ябууд таняад орхибоб. Хара булгайр сабхитай, нарин сэмбэ пальтотой, кепкэтэй тэрэ хүнэй Эрдэмэй Хүреэлэнгэй гаршагтай үүдээр шурд байса ороод орхихыень харахадаа, бүришье мүн гэжэ ойлгобоб. Удаань, бүри нилээдхэн болоһон хойно, Ленинэй гудамжаар урдаһаа нэгэ багжагар сагаан үбгэн елэн хара һахалтай, хурьган шобогор малгайн хасабшыень һэхэһэн, даалимба буряад дэгэлтэй, утаһан бүһэтэй, эрмэгтэй гуталтай, томо тулгуур тулаһан, хара шүрэтэй эрхи бариһан — иимэ нэгэ жэгтэй хүн гаража ерэбэл даа. Юрэ харахада, ламасар янзый, удаахан даамгай алхамтай, бэеэ ехэ ямбалдаг хүн хэбэртэй. Эгээл энэмни һүүлэй һүүлдэ профессор Барадин гээшэнь болоо һэн.

Хэды хоногой удаа би зүрхэлжэ ерээд тэрэ Хүреэлэндэ орожо ерэбэб. Эхин шатын һургуули дүүргэхэдээ абаһан шан-шэнэ костюмтайб. Хоёр хармаан соонь — ара үбэргүй шүлэгөөр эреэлһэн дэбтэрнүүд. Һургуулида байхадаа бэшэжэ, дүүргэлтын үдэшэ түрэлхидтөө харуулһан «Лама ба Пионер» гэжэ хоёр үзэгдэлтэй зүжэг үмдэнэйм хармааһаа бултайнхай.

— Зай, энэ сохом лэ шүлэгтэй хүбүүн ха...—гээд энеэбхилэн һууһыень лэ һанагшаб.

Удаань тэрэ зүжэгөө «Тэмсэлэй шэмэг» гэжэ журналда уншажа, зүрхэеэ дэлбэ шахуу баярлаашамни оройдоошье мартагдагшагүй. «Буряад-Монголой Үнэн» дээрэ хэдэн шүлэгүүдни гараа агша һэн.

Иигэжэ Хоца Намсараев минии зохёолой ажалай үлгы дээрэ эсэгэ шэнги байгаа юм.

* *

Һүүлдэнь би Буряадай хэблэлэй газарта хүдэлдэг болоод байхадаа, Хоца Намсараевичтай үдэр бүри харалсадаг, хөөрэлдэдэг, хүдэлмэридэнь туһалалсадаг һэм. Тэрэ үедэ Х. Намсараев «Тэмсэлэй шэмэг» журнал хинадаг байгаа. Мүн тэрэ үедэ гарадаг «Эрдэм ба шажан» журналда ходо бэшэдэг һэн.

Гушаад оной эхеэр буряадай уран зохёол хүгжэлтынгөө шэнэ, бүри бурьялма үедэ гараад байгаа. Тиин уран зохёолшод Буряадай хэблэлэй зургааниие тойрон гульдажа, уран үгын салон шэнгеэр бүгэдөөрэн үдэшэ бүри шахуу сугларжа, зохёол найруулга тухай һонирхолтой, шууяатай хөөрэлдөө ябуулдаг заншалтай байһан юм. Тэдэнэр — Солбонэ Туяа, Ц. Дон, Дамба Дашанимаев, Бавасан Абидуев, Бато Базарон, Лосолов, һүүлшэг тээ Жамьян Балданжабон, Цокто Номтоев, Даши Чернинов, Дольёи Мадасон, удаань Алексей Уланов, Данри Хилтухин, Семен Метелица болон бусад — шэнэ шэнэ зохёолнуудаа уншалсадаг, бэе бэеэ шүүмжэлэлсэдэг, «Бата зам» гэжэ һайн дуранай үүдэнһээ гарадаг журналаа зохёон хэблэлдэ бэлдэдэг байгаа. Намайе тэрэ журналай секретарь болгожо, хиналтын нарин хүдэлмэридэ һургагша һэн.

Тэдэнэй дунда Хоца Намсараев эли бодо тобойжо гарадаг байгаа гээд минии досоо мартагдашагүйгөөр хадуугданхай.

Зохёолойнгоо ажал тухай хэлсэжэ дүүргээд, тэдэнэр али нэгэ уужамшаг гэһэн таһалга соо орожо, хэн стул дээрэ, хэн стол дээрэ, зариманиинь шала дээрэ дабшалжаш һуунхай, зариманиинь диван дээрэ хэсылдин хэбтэнхэйшье, одоол һонин зугаа, энеэдэ наада, шог хөөрөө заха үзүүргүй дэлгэдэг байһыень эхилэн һананаб. Заримдаа, амаралтын урда үдэр һаань, үүр сайтар һалан-һандангүй наярхай-шалирхай хөөрэлдэжэ, гэрэй доһолтор шахуу энеэлдэжэ һуугша бэлэй. Энэ хөөрөөндэ Хоцын абяан замхадаггүй. Хоцын энеэдэн хамагһаа хонгёо. Хоцын шог хорон үгэ баранһаа шороб байгаа. Тиигэлдэжэ һууха һамбаандань уран зураашa Цыренжаб Сампилов тэдэ нүхэдэйнгөө түхэл шарайнь, абари зангайнь ямар нэгэн энеэдэтэй талыень абажа шоглон зураһан байдаг. Һүүлээрнь тэдээнииень хаража баһал шанга энеэдэн гараха. Тэдэ шог зурагуудтань Ц. Дон ябган үгэнүүдые бэшэжэ, үшөө нэгэ хүхилдөөн болохо, нэгэ зариманиинь сухалдаадшье абаха, нүгөөдэ хэдынь гомдоһондоо гараадшье ябашаха. Нэгэ иимэ үгэнүүд Ц. Сампиловай зурагуудһаа һабагшалан гараашыень мартагшагүйб:

Нэгэ юуб?
Нэтэрүү Даши Чернинов.
Хоёр юуб?
«Худалша» Хоца Намсараев.
Гурба юуб?
Гуибуур Сергей Петрович.
Дүрбэ юуб?
Дүлии Федор Шулунов.
Таба юуб?
Тарган Дамба Дашинимын.
Зургаа юуб?
Зурааша Цыренжап
Сампилов...

гэхэ мэтээр барандань өөһэдөөһэдэйнь шэнжэ түхэлые дурдан бэшэжэ, хүхин энеэлдэдэг байһыень мүнөө дурдахада яахаб? Хэндэшье гомдолтой бэшэ байха аабза гэжэ һанагдана. Эдэ бүгэдэнь хооһон шашалдаан, дэмы энеэлдээн, хэлэнэй шалаа гаргалган бэшэ байгаа.

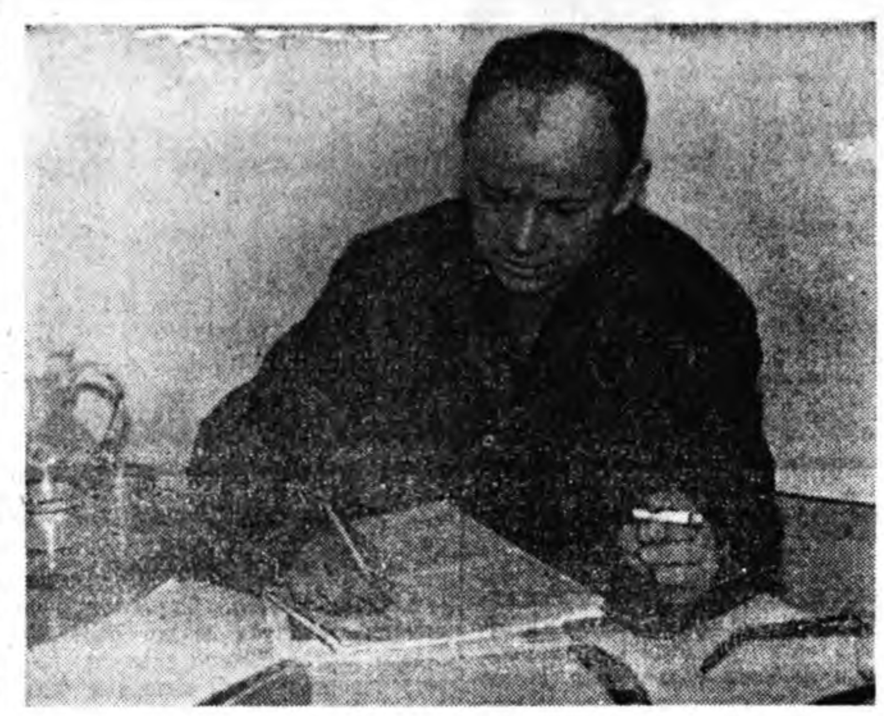
Иигэжэ эсэһэн бэеэ һомолон амаруулжа ерээд, үглөөниинь шэнэ хүсэтэйгөөр, шэнэ үүсхэлтэйгээр оршуулга, хиналга, шэнжэлэлгэ, зохёол найруулгынгаа ажалые эрхилдэг юм һэн.

Хоца Намсараевич тэрэ үедэ «Сэрэмпэл» гэжэ повестьёо бэшэжэ эхилһэн байгаа. Тэрээниинь барандаа мэдэхэ байһан туладаа, илангаяа ехээр, үлүү хурсаар шог зугаа гаргахадань:

— Энэмнай гайтайхан лэ захатые бүтээжэ байгаа бололтой...—гэлсэгшэ һэн.

Теэд хожомоо «Үүрэй толон» гэһэн роман боложо һэхэгдэһэн хэды томо захатын бүтэһые бидэнэр мүнөө омогорхон уншанабди...

Цэдэн ГАЛСАНОВ.

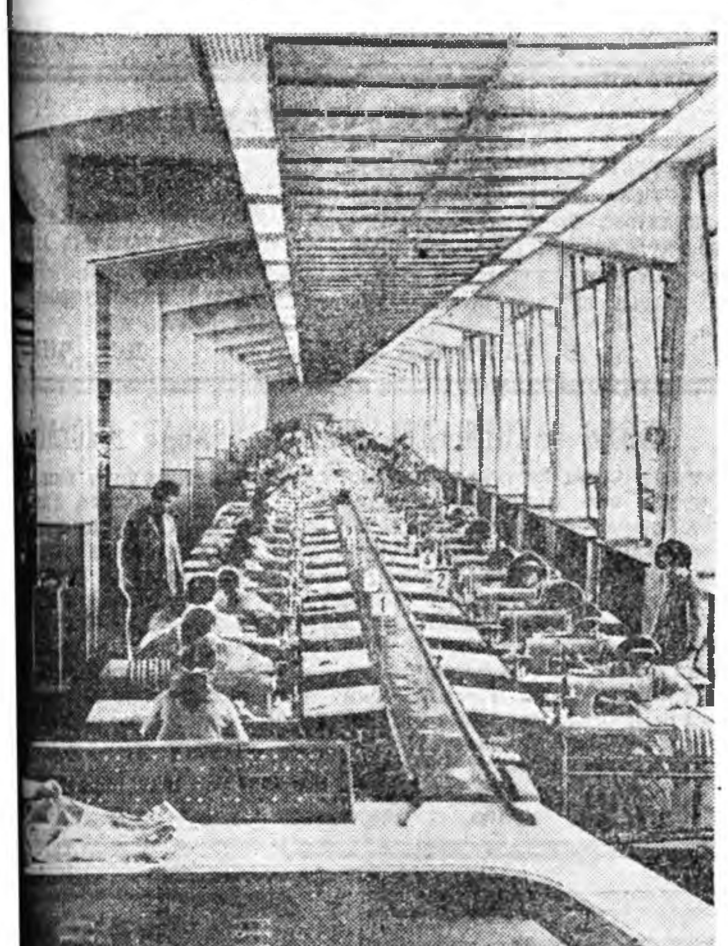
ЭДЭБХИТЭН

Федор Сергеевич Дрогалов — түмэр замай Наушки станциин хүдэлмэрилэгшэ. Тэрэниие танихагүй хүн энэ тосхондо байхагүй. Эндэ хори гаран жэл соо ажаһууха, ажаллаха зуураа дааһан хүдэлмэридөө даамай, олониитын хэрэгтэ урагшатай гэжэ мэдээжэ, зондоо хүндэтэй болонхой юм.

Коммунист Дрогалов хилын харуулай офицер байһан. Удаань запаста гаража, түмэр замшадай коллективтэ хүдэлдэг. Тус станциин дэргэдэхи арадай хинагшадай бүлэгэй түрүүлэгшын тушаал даажа хүдэлдэг.

Зураг дээрэ: Ф. С. Дрогалов ажал дээрээ.

А. СУРМАЧАЙ фототекст.

СОЦИАЛИС ОРОНУУДТА

РУМЫНИ. Фокшана хотодохи хубсаһанай фабрикын продукци гансашье өөрынгөө орон соо бэшэ, харин гүрэнүүдтэ суурхажа эхилээр үнинэй. Энэ фабрикын хүдэлмэришэд һүүлшын моодын ёһоор эрэшүүлэй ба эхэнэрнүүдэй костюмуудые, үбэлэй хабар-намарай пальтонуудые оёжо, хүн зоной магтаалда хүртэнэ. Эндэхидэй оёһон хубсаһан хододоо шанар һайнтай байдаг. Зураг дээрэ: плати оёдог цех соо.

ТАСС-ай фото.

Германиин Демократическа Республикын хабарай хүдөө ажахын хүдэлмэринүүдтэ авиаци ехэхэн үүргэ дүүргэнэ. Юуб гэхэдэ, самолёдууд үдэр бүри ниидэжэ, полинуудта тон шухала үтэгжүүлгэ сасадаг юм. Иигэжэ лётчигууд ерээдүйн үндэр ургасын бата һуурииe хабартаа табина.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Шафштедтэхи агрохимическэ түбэй директор Г. Мернг (баруун гарһаа), пилот И. Майзель, механик Ф. Шмидель гурбан ээлжээтэ маршрудаа тэмдэглэжэ байна.

ТАСС-ай фото.

ТУРАНАЙ АРШААН ДЭЭРЭ

Туранай Нилово-Пустынь гэжэ нэрлэгдэдэг халуун аршаан үе мэсын, шара уһанай полиартрит болон нерв мэдэрэлэй үбшэнһөө аргалхада тон ехэ туһатай гэжэ бүхы орон доторнай сууда гаранхай. Эндэ Украинын, Алас-Дурна зүгэй болон бусад область, хизаарнуудһаа, Москва, Ленинград, Одессэ гэхэ зэргын томо хотонуудһаа хүнүүд ерэжэ бэеэ эмшэлдэг. Зунай үедэ һара бүхэндэ мянга гаран хүн ерэжэ байдаг юм.

Тус аршаан дээрэ амарагшадые байра байдалай, ниитын эдеэ хоолой, худалдаа наймаанай болон соёл культурын талаар һайн хангаха асуудалда нилээд анхарал хандуулагдана. Жэл бүхэндэ шэнэ пансионадууд баригдана, эндоошье барилганууд хэгдэнэ. Аршаанай гол байранууд Ехэ-Уһан гэжэ голой хоёр эрьедэ түхеэрэгдэнхэй. Теэд голой үерлэхэдэ машинаар гараха хүүргэгүй зоболонтой байдаг һэн. Мүнөө Братск городой ажалшад шэнэ хүүргэ табижа, харгыень заһажа байна. Барилгань майн дүүрэтэр түгэсхэгдэхэ.

ХОЙТО-ГОЛОЙ ТҮБХИНЭЛГЭ

Туранай совхозой Хойто-Голой отделени ошохо харгы тон муу, уһатай шабартай, дабаа дабшатай хэсүү хүшэр байһан юм. Туранһаа Хойто-Гол хүрэтэр сэхэ ябаха аргатай аад, Ехэ-Уһанай гол гаталха хүүргэтүй байдаг гасалантай һэн. Хүүргэ табиха, харгыень заһаха тушаа нютагайхид үнихэнэйл асуудал табидаг болоһон юм. Харин мүнөө жэл энэ асуудалыень совхозой дирекци, сомоной Совет болохо тээшэнь шиидхэбэрилээ.

Ехэ-Уһанай гол дээрэ хүүргэ бариха хүдэлмэридэ 30-аад хүн табигдаа. Тэдэнэй мэдэлдэ машина, трактор үгтэнхэй. Энэ хүдэлмэриие үнинэй модошо дархан Е. Н. Сыреновударидана. Мүн энэ голой эрьеын нурадаг газарта бэхилэлтэ хэхэ юм. Эдэ бүхы хүдэлмэреэ июль һарада дүүргэхээр хараална. Тиихэдэнь хойто-голойхидой 30 километрэй муу харгыгаар ябажа хүрэдэг зайнь гурба дахин богони болохоһоо гадна, һайн харгытай болохо байна.

Нигээл байхада Хойто-Голой отделениин ажалшад үргэн экрантай кинотой, өөһэдын почтын таһагтай боложо, ажаһуудалай талаар бүрин хангагдахань.

Б. БИРБАЕВ.

Түнхэнэй аймаг.

КИНО

...ҮНҮҮДТЭ ...АЙНИИЕ ...СЭГШЭ

Ямаршьеб ушарһаа боложо сэдьхэлээ хүдэлгэһэн, дунда зэргын наһанай хүн хооһон гудамжаар гүйнэ. Бахардаһан янзатай шэг шарайгаарнь, найгалзад гэһэн ябадалаарнь тухайлхада, хүлеэгдээгүй муу юумэн болоо гэжэ һанамаар. Сэлмэг һэрюун үглөөнэй дүтэлхэтэй хамта нэгэл тиимэ сошордомо юумэн улам шангарна хэбэртэй. Гол дээрэ туһаһан үглөөнэй буурал сагаан манан, уһанай нюруу хаха зуран шуумайһан моторно онгосын таршаганааншье һүниин үргэһэ нойрые сэлмээнэ ха.

В. Липатов И. Мазурик хоёрой сценаряар Москвагай М. Горькиин нэрэмжэтэ киностудида буулгагдаһан «Деревенский детектив» гэжэ уран һайханай фильм иигэжэ эхилнэ.

Хүдөөгэй үзэсхэлэнтэ гоё байгаалиин уянгата талые оншотойгоор хэрэглэжэ, фильмын гол түлэб удхые, зүрилдөөтэ байдал эүб харуулхые оролдоһониинь һайн гээшэ.

Хүдөөгэй участково милиционер Анискинай образ фильм дотор шиидхэхы һуури эзэлнэ. Аалин намдуу ябадалтай, бэедээ найдаһан янзатай, хүнүүдтэй хөөрэлдэхэдөө тон юрын абари зантай Федор Иванович абаһаар лэ хүнэй анхарал татана.

Клубые даагша Геннадий Николаевичай аккордеон гэнтэ үгы болошоно. Энэнь Анискиниие гайхуулна, зүрхэ сэдьхэлыень зобооно.

Аккордеон хулуугшын ула мүрые мүшхэхэ баатай болоно. Милициин ажабайдалда тохёолдодог нэгэл тиимэ мэдээжэ онол аргануудые хэрэглэжэ захалхадань хүнүүд бодомжогүйхэнөөр хандаха юм. Кадрнуудай хойно хойноһоонь һубарилдан гарахада харагшад гансата хубилаад, милиционертэ туһалһайб гэжэ дотороо сэдьхэнэ. Энэншье баһа зүйтэй. Ушар юуб гэхэдэ, муу юумые балшыса элирүүлхын тула Анискин бүхы шадалаарал оролдоно.

Уланда байһан Полкан гэжэ нохойтой хөөрэлдэһыень харуулһан үзэгдэл тон һонирхолтой. «Уялааешни тайлаа хадань ерээрэй, гомдохогүйш» гэжэ хэлэхэдэнь хүнүүд энеэлдэбэшье, наһан соогоо «халуун шулуу» нилээд долёоһон хүн бүхы амиды юумэндэ дуратай, тиимэһээ хүнүүдтэ ганса һайе хүсэжэ хүдэлнэ гэжэ ойлгоно.

Анискин болбол даб дээрэ даха тайлахадаа бэрхэ. Оройдоо тэрэнэй мэдээгүй юумэн гэжэ үгы шахуу. Тракторист Григорий Островков Евдокия Пронина гэжэ наймаашанда дуратай байһанаа Анискинда нэгэтэшье хэлээгүй бэлэй. Бэе бэедээ дуратай аад, тэрээн тухайдаа хэлэхээ эшэнэ гэжэ Анискин ойлгоно. Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайнай инвалид, өөрынь дүтын нүхэр Виталий тухайда тэрэ һанаата болоно. Юуб гэхэдэ, инвалидай хүбүүд уршагта байдалда ороно.

Участково милиционерэй образые СССР-эй арадай артист Михаил Жаров яһала үнэншэмөөр, сортоотойгоор харуулна. Тус образ дотор совет хүнэй һэшхэл уялга гэһэн хоёр нангин үгэ хабсаргагданхай.

«Түүхэй—түргэн» гэһэн түхэлэй шиидхэбэри Анискин абанагүй, харин бүхы юумые үндэһөөрнь хаража, сэдьхэлэйнгээ оёорто һаргшажа үзэнэ. Мүнөө үеын совет хүнэй бодото шарай тобойсо харуулһан энэ образ Анискин хүлгөөтэ ажабайдалай хажуу тээ һанаа амархан байнагүй, харин шадал зэргээрээ бүхы юумэндэ оролсоно, социалис хуули ёһые эбдэгшэдтэй шангаар тэмсэнэ.

Анискинай абари зан өөрөө мүлигдөөгүй. Элдэбын түхэлэй хүнүүдтэй үдэр бүри уулзажа, хөөрэлдэжэ, тэдэнэй һанамжа даамай зохидоор хадуун абажа, өөртөө тобшолол хэжэ ябаһаниинь хэлэшэгүй ехэ туһа болоо. Ажалай хэрэгээр аймагһаа ерэһэн Юрий Венедиктович гэжэ дээрэлхүү зантай түлөөлэгшын албан хойрогоор, хандахада тэрэ дураа гутана.

«Деревенский детектив» гэжэ фильмын хүмүүжүүлхы үүргэ аргагүй ехэ. Тус фильм хараһан, гол геройтойнь танилсаһан хүн (ямаршье тушаалай байг — хамаагүй) ээлүүдгүй бололтоло диилдэхэ, онсо өөрын тобшолол хэхэл байха.

О. МЕРКУЛОВ.

Худөөгэй һургуулиһаа репортаж

ХОНХЫН ЖЭНГИРХЭ ҮЕДЭ

Үхибүүд ямар хүхюутэйб даа! Үйлсэдэ гараад согтой хүхюунээр наадана. Хурса наранай шанха дээрэһээ игаажа, алтан гэрэлээрээ газар дэлхэйе шаража, зунай һайхан амисхал оруулжа байхадань, үхибүүдэй һанаанда элдэб бодолнууд түрэнэ ёһотой...

Һүүлшын хонхонууд жэнгирнэ. Эрдэм бэлигтэ һуража байһан эдир багашуулай ажабайдал энэл хонхын абяантай холбоотой ха юм. Түрүүшын хонхонуудай жэнгирхые һанаябди: һурагшад хэшээлдээ һууна, дүршэлтэй багшын ном заахада һураһанаа ой ухаандаа хадуужа абана. Нэгэ һара үнгэрбэ. Хоёр... гурба... тиигэһээр һуралсалай жэл дүүрэхэ дүтэлнэ. Борьёогой дунда һургуулида энэл хаһа мүнөө орожо, эдир хүбүүд, басагад үшөө нэгэ шатаяа дабахань. Энэ жэлдэ гуша гаран һурагшад арбадахи класс дүүргээд, институт болон техникумүүдтэ орохоёо бэлдэнэ. Мүн олохон һурагшад Ленинэй ордендо совхозойнгоо мал ажал, таряан ажахыда, хүдэлхэ гэһэн хүсэлтэй.

Магад энэ һургуулида ерээдүйн эрдэмтэд һуража байгаа аалам! Манай совет арадай залуу үетэндэ эрдэмэй ашые эдлэхэ зол заяан бии. Хэн врач болохо хүсэлтэйб, хэн агроном, зоотехник болохоб — харгы замай үүдэн сэлигдэнхэй. «Һайхан саг, жаргалтай үе» игэжэл эхэ, эсэгэнэрнай дурдажа байдаг. Мүнөөнэй эдир хүбүүд, басагадые баян дүршэлтэй багшанар һургана. Бидэнэй эндэ байхада. һургуулиин директор Фея Елизаровна Елисеева математикын кабинет соо оруулжа, багша Мария Алексеевна Ивановатай танилсуулаа. Энэ кабинедэй нэгэ ханада ородой элитэ эрдэмтэд Михаил Ломоносов, Софья Ковалевская гэгшэдэй дүрэнүүд харагдана. Дэлхэйн суута математигуудай портредүүд тэрэнэй хажуугаар үлгөөтэй. Арба хүрэтэр тоо үзэжэ гараад, алгебра, геометри, физикэ шудалжа, атом, электроникотой танилсаха арга хэн олгонобо? Багша! Үхибүүдые эрдэм номдо һургалгада Мария Алексеевна хододоо шалгаржа байгша. Тэрэ аалиханаар класс соогуураа алхална, хэшээлээ үнгэргэжэ байна. Үхибүүд бодолгото болон һуунад.

— Мария Алексеевна хэр зүб бодоо гээшэбиб,— гээд һурагшадай нэгэн багшадаа хандана.

— Коля бэрхэш даа, тон зүб бодоош. Үшөө хэн даалгабаряа дүүргээб, — гээд багша столойнгоо дэргэдэ ошоод, энэрхы һайхан шарайгаараа үхибүүдые шэртэнэ.

Һурагша бүхэндэ багшын анхарал хэрэгтэй. Борьёогой дунда һургуулиин 32 багшын дунда, шадабари мэргэжэлээ эдир багашуулда дамжуулан үгэжэ, һайнаар, хүмүүжүүлжэ байгшадай дунда «арадай гэгээрэлэй отличник» гэһэн хүндэтэ значогуудые энгэртээ зүүһэншье хүнүүд бии. Антонина Ананьевна Кубанова тэдэнэй тоодо ородог. Эхин классуудта заадаг багша Сыжид Замбалаевна Санжиева бишыхан һурагшадые хүмүүжүүлнэ.

Эндэхи багшанарай коллектив агуу ехэ Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе һайн бэлэдхэлтэйгээр угтажа байна. Һургуулиин һаруул һайхан, үндэр байшангайнь хоёрдохи дабхарта Ленинскэ комнато эмхидхэгдээ. Энэ комнатые гоёон шэмэглэлгэдэ бүхы классуудай һурагшад хабаадалсана. «Ленинэй байһан газарнуудаар» гэһэн томо стенд харагдана. Ута стол дээрэ Ильич тухай бэшэгдэһэн номууд бии. Коммунис парти, Совет гүрэнние байгуулһан В. И. Ленинэй ажабайдалые харуулһан панорама бүгэдын анхарха газарта үлгөөтэй. Энэ комнато соо эхин классуудай һурагшад үдэр бүри ерэжэ, Володя Ульяновай портредэй хажууда баглаа сэсэгүүдые табина. «Һураха, һураха, үшөө дахин һураха» гэһэн Ильичэй заабаринуудай мартагдашагүйгөөр һапагдажа байһание энэ комнато соо ороһон лэ хүн бүхэндэ һануулна.

Эндэ байхадаа: «Ленинскэ комнатоёо үшөө ямар болгохо һанаатайбта», — гэжэ һургуулиин директор Фея Елизаровнаһаа асуухадамнай:

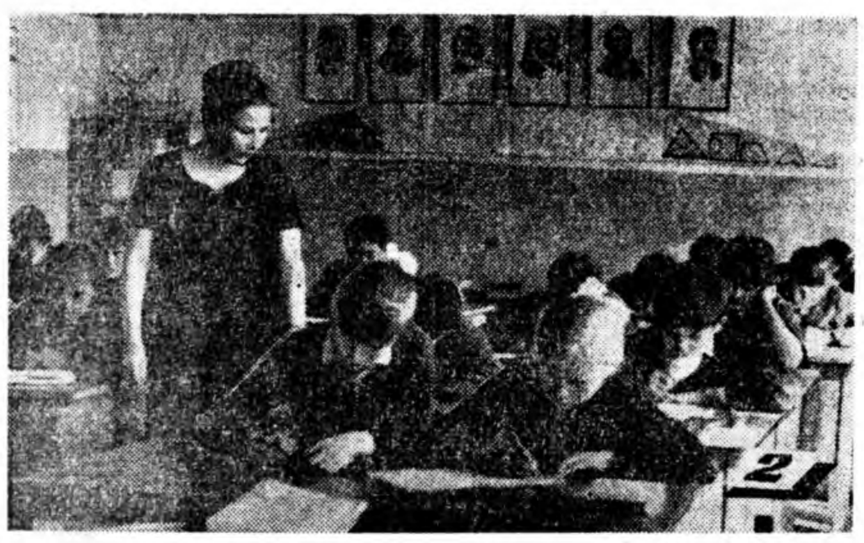
— Комнатынгоо нэгэ буланда выставкэ эмхидхэжэ байнабди. Долоодохи классай һурагшад элдэб македүүдые бэлдэжэ байна. 9-дэхи «Б» классайхид томо карта зуража ханада үлгөөд, тэрээндээ электрын лампочкануудые тодхожо, Ленинэй байһан газарнуудые харуулдаг болохо юм. Энэ картада ороноймнай ехэ ехэ барилганууд зураглан харуулагдаха, — гэжэ тэрэ хөөрэнэ.

Борьёогой дунда һургуулиин ахалагша классуудай һурагшад гансахан эрдэм бэлигтэй болоно бэшэ, мүн түрэл совхоздоо горитой туһалдаг. Һургуули ажахы хоёрой холбоо барисаан бэхижэжэ байна. Нёдондо һургуулида үйлэдбэриин звенонууд эмхидхэгдэжэ, овощ тарижа ургуулаа, хонидой нооһо хайшалалсаа. Мүнөө жэлдэ зунайнгаа амаралтада тэдэнэр 15 гектарта куузику ургуулха гэһэн үүсхэл гаргаад, һуралсалайнгаа жэлые амжалтатайгаар түгэсхэбэ.

Т. ГАРМАЕВ.

Зэдын аймаг.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Дунда һургуулиин байшан. 2. Багша М. А. Иванова хэшээлээ үнгэргэжэ байна. 3. Ленинскэ комнато соо.

Э. БРЮХАНЕНКЫН фото.

ХҮЛИСЭЖЭ ХАЙРЛЫТ!..

Бухы һууринууд эзэлэгдэн, уданшьегүй электрын гал унтараад, экран дээрэ болоһон юумэндэ һанаан бодолоо зорюулхаяа зэһэбэбди.

Киногой эхин үзэгдэл. Дайнай үедэхи Ленинградай үбэл. Хүрэшэһэн, хон жэн болоһон город Глазуновой һүрөөтэй гоё вальс доро харуулагдана....

— Тээсгэн энэ киное Вовкотой хараа һэмди. Тинхэдэ нэгэ басаган үбгэн баабайтаяа...

— Тссс! — гээд, урдамнай нилээд шангаханаар үгэлжэ һууһан басагые хорёодхибобди.

Теэд манай зорилгые тоохошье хэбэргүй; хажуудань һууһан нүхэр басагандаа киногой удхые бүри абьяастайгаар хөөрэжэ оробо.

— Басаган, киноһоо гараад хөөрэжэ дүүргээрэйт, һаалта хэнэха юмта, — гэжэ би хойноһоонь шэбэнэнэб.

— Ягаа һүрхэй юмши! Хамараа хараад, аниргүй һуугыш! — гээд үнөөхимнай ард гэжэрхибэ.

— ?!

Огсомхон харюугаар садаһан бидэ экран дээрэ болоһон юумые басагадай шэбэнэлдээнтэй холисолдуулан, часһаа улуу саг соо тамаяа эдлэжэ, үгэ дуугүй һуугаабди...

Имэ ушар үзэгдэдэг гээшэ. Зарим залуу хүбүүд, басагадай олоной газарта бэеэ абажа шададаггүйнь ехэл гэмшэлтэй.

Ойлгомторгүйгөөр хүнэй хүл гэшхэжэрхёод (ай-татай!), һөөргөөшье харангүй ябашадаг заримашуул өөһэдөө багаха дайруулбал, саг гани болохол!

Хайшан гэхэдээ имэ ушар тохёолдоноб? (Би ганса залуушуулые бэшэ, мүн зарим наһажаалшье хүнүүдые эндэ оруулалсанаб).

Хүн бүхэнэй абари зангай хубилалгада, тэрэнние тойроод байһан оршон байдалай ехэхэн нүлөө үзүүлдэгынь бултанда мэдээжэ. Тиимэһээ болбосон байдал, хажуудахи хүнүүдтээ хани ёһоор хандалга ажабайдалда шухалын шухала үүргэ дүүргэдэг шуу.

Хүмүүжүүлгэһээ, бүтээһэн ажал хэрэгһээнь хүнэй өөрын ажабайдал дулдыдадаг гээшэ бэзэ. Һайн, болбосоронгы байдал хүнэй бэе махабад һайжаруулдаг, хүсэ шадал бэхижүүлдэг. Элүүр энхэ байдалтай хүн хажуудахидаашье һайнаар хандадаг ха юм.

Танилнуудтаа налагай зохидоор хандадаг хүнүүдые «һаймһарна» гэжэ зариман хэлсэдэг. Теэд, угтаһан лэ хүндөө доро дохижо ябаха ёһотойш гэжэ хэншье хэлэхэгүйл. Зүгөөр гэртээ, ниитын газарнуудта зүбөөр бэеэ абажа ябалгын гурим хүн бүхэн мэдэхэ ёһотой.

Өөртөөшье, хажуудахи хүнүүдтээшье һайнние хэхын тула тусхай гурим сээжэлдэһэнэй хэрэггүй бэзэ.

Эд бараа худалдажа абаад, наймаалагшада уриханаар энеэбхилэн, «һайн бэлэйт!» гэхэдээ, хэды яаралтай ябаашье һаа, халта зогсон татаад «амар сайн!» гэжэ мэндэшэлээд, танилтаяа эды тэды үгэ андалдаад, яараһан ушараа мэдүүлжэ, хүлисэл гуйхадатнай, танда гомдохо хүн хомор лэ байха.

Нэгэ имэ ушар тухай һануулха дуран хүрэнэ.

Трамвайн ерэхые хүлеэһэн зон олон: залуу хүбүүд, басагад, таяг тулаһан үбгэжөөл, багахан үхибүү тэбэриһэн эхэнэршье эдэнэй дунда харагдана. Уданшьегүй трамвай хонгирһоор ерээд, хүнүүд үүдэн тээшэ дүтэлбэ. Теэд багжагар бэетэй, харахада зорюу[...] бон хоёр залуу хүбүүд хү[...] тохоногоороо түлхин, үүдэ[...] дүүлижэ, булганһаа түрүү[...] ринуудые эзэлээд һуушаб[...]

— Ягаа һэшхэлгүйхэн [...] гээшэбта? Тэрэ үхибүүтэй [...] рыешье урдаа оруулхаа [...] та? — гэжэ эдэ хоёрые нэг[...] жаал хүнэй зэмэлхэдэнь:

— Бидэ аристокрадууд [...] ди. Юрын лэ хүдэлмэриша[...] дэб гоё-гоё гурим хэрэггүй,— нэгэннинь харюусаадхиба.

«Аристокрадууд бэшэбди[...] дээд, хатар танцада кирзов[...] үмдөөд ерэдэг, хамтын эдэ[...] зарта гадар хубсаһатаяа [...] гүйгөөр ородог хүнүүд би[...] дунда үшөө бии байна. [...] эдэнэр хүдэлмэришэнэй [...] һайхан нэрэ хүндэлдэггүй[...] руулна гээшэ.

Мүнөө зарим нэгэн хүбүү[...] сагад ниитын газарта шанг[...] гаар хөөрэлдэхэ, галаар [...] энеэлдэхэдээ, зүрхэтэйнүү[...] танай анхаралда хүртэмөө[...] шонобди гэжэ һанадаг. [...] һэнээ ойлгоо һаа, эдэнэр [...] доогоор бэеэ абажа ябаха [...]

Болбосоронгы хүнүүды[...] мүүжүүлхын тула ойлгуу[...] хүдэлмэри үргэнөөр ябуу[...] ёһотой. Ойлгосотойгоор, [...] нээр хүнэй эндүүрэл эли[...] тэрэниинень усадхуулхын [...] үдэр бүри шухала хэмжээ [...] һайн үрэ дүн түйлагдаха[...]

Хүнүүдэй дунда Хүн бай[...] шэмнай хэды гоё һайхан [...] нэй нэрэ хүндэтэй. Теэд [...] дээ, үетэн нүхэдтөө, тани[...] хүнүүдтэ хани ёһоор хан[...] Хүнэй нэрэ хүндэлһэнөө [...] бэшэ гүбди? Хүнүүдые, [...] хүндэлдэг байял, нүхэд!

С. СУЛЬТИМО[...]

ФУТБОЛ

ТАБАДАХИ УУЛЗАЛГЫН УДА[...]

«А» классай хоёрдохи бүлэгтэ наададаг футболистнуудай дунда ээлжээтэ—табадахи уулзалга үнгэргэгдэбэ. Эндэ түрүүшын наадаһаа эхилжэ эмхитэй һайнаар, солбон бэрхээр уулзалга бүхэнөө үнгэргэжэ ябаһан команданууд урагшаа тэгүүлһээр. Тэдэнэй нэгэн Хабаровскын СКА командын футболистнууд болоно. Үнинһөө хойшо ехэ наадаанда бэлэдхэжэ эхилһэн тус командын футболистнууд өөрынгөөшье, мүн бусад городуудта айлшалхадаа, наадан бүхэнөө һайнаар үнгэргэжэ, шүүгдэнгүй урагшаа дабшажа ябана. Эдэнэр табан наадаанһаа найман очкотой болонхой, мүрысөөнэй таблица толгойлһоор. Мүнөө эдэнэр Барнаулай «Динамо», Омскын «Иртыш» командануудтай наадахадаа тэнсэһэн, Челябинскын «Локомотив», Красноярскын «Рассвет», Свердловскын «Калининец» командануудые шүүһэн байна. Тус командын футболистнууд удаадахи дүрбэн уулзалгаяа гэртээ—өөрынгөө талмай дээрэ наадаха юм. Удаадахи һууринуудые Омскын «Иртыш», Эрхүүгэй «Аэрофлот», Челябинскын «Локомотив», Барнаулай «Динамо» командануud эзэлнэ. Эдэнэр тус тустаа 6—6 очкотой болоһон байна. Челябинскын футболистнууд Барнаулай «Динамо» командые 1:0, Эрхүүгэй «Аэрофлот» «Луч» (Владивосток) командада айлшалхадаа, талмайнгаа эзэдые 2:0 тоогойгоор шүүһэн байна. Тиихэдэ Омскын «Иртыш» Свердловскын «Калининец» командатай өөрынгөө талмай дээрэ наадахадаа, тэнсэһэн байна. Шэтын СКА команда табадахи уулзалгаяа өөрынгөө стадион дээрэ үнгэргэһэн. Эдэнэр айлшаар ошоһон Кемеровэй «Кузбасс» командые аяар 4:0 гэһэн тоогойгоор шүүжэ, стадиондо суглараашадые баясуулба. Тиин эдэнэр дүн хамтадань 5 очкотой боложо, наймадахиһаа зургаадахи һуурида гараба. Манай «Сэлэнгэ» табадахи наадандаа тэнсэжэ, нэгэ очко абажа, табан очкотой болоошье һаа, урагшаа дабшажа шадангүй, тэрэл — долоодохи һууридаа үлэхэ баатай болоо бшуу. Манай футболистнууд өөрынгөө стадион дээрэ үнгэргэһэн түрүүшынгээ наадаанда шүүгээ һаа, хэды холо, урагшаа дабшаха байгаа гээшэб? Зүгөөр тиимэ юумэнэй тохёолдоогүйнь халагламаар. Гаргаһан алдуугаа саашадаа заһажа, футбол[...] тайшуулаа омогорхуулха[...] суулха бэзэ гэжэ һанагд[...] лининец» командын фу[...] нууд дүрбэн очкотой, [...] һуурида гараба. Кемеров[...] басс» командын футбол[...] шэтынхидтэ шүүгдэмсэ[...] бэдэхиһөө аяар юһэдэх[...] хүрэтэрөө гэдэргээ сухар[...]

Нигээд ерэхэлээрээ ал[...] мандын футболистнууд наа[...] хэнөө эрхим һайнаар үнг[...] шүүгдэхэгүйн хойноһоо [...] хонь лабтай. Гурбан очко[...] лоод ябаһан Томскын «[...] команда арбадахи һуури эз[...]

Таблицын һүүлшын хоёр [...] рние Красноярскын «Ра[...] Владивостогой «Луч» коман[...] эзэлнэ. Рассвет хоёр, «Лу[...] очкотойнууд болонхой юм.

Манай «Сэлэнгэ» удаа[...] зургаадахи наадаяа май[...] республикынгаа 25 жэлэй [...] рэмжэтэ стадион дээрэ үн[...] юм. Айлшаар манайда Ке[...] хотын «Кузбасс» команд[...] болонхой.

Т. БАДМА[...]

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО — ХИЛЫН ГААНАҺАА

ШИИДХЭХЫ УДХА ШАНАРТАЙ ШАТА

ЛЮКСЕМБУРГ. (ТАСС). Коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинуудай Москвада болохоёо байгаа уласхоорондын зүблөөн түүхэтэ ехэ ушар болоно гээд Люксембургын Коммунис партиин ЦК-гай гэшүүн «Цайтунг фум Летцебургер фоллек» гэжэ газетын главна редактор Рене Урбани ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө мэдүүлээ.

«Энэ зүблөөе уласхоорондын революционно хүдэлөөндэхи шиидхэхы удха шанартай шата гэжэ Люксембургын Компарти тоолоно. Зүблөө зарлаха һанамжые КПЛ анханһаа хойшо дэмжэдэг байгаа. Тус зүблөөндэ бэлдэхэ талаар Будапешт ба Москвада хэгдэһэн хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадаа. Энэ хараа бодол КПЛ-эй ЦК-гай мүнөөнэй майда болоһон пленум дээрэ нэгэн дуугаар һайшаагдаһан байна» гээд тэрэ хэлээ.

АЯНШАЛГА ДҮҮРЭБЭ

БЕРЛИН. (ТАСС). КПЧ-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Г. Гусагай ГДР-тэ аяншалһан тухай коммюникее «Нойес Дойчланд» газетэ майн 27-до туннхаглаа.

Аяншалха үедөө тэрэ СЕПГ-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, ГДР-эй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ Вальтер Ульбрихттай уулзажа, али али талын һонирходог асуудалнуудаар һанамжануудаа мэдэлсээ.

Густав Гусагай ГДР-тэ аяншалга, немец нүхэдтэй һанамжануудаа мэдэлсэлгэ ЧССР ба ГДР-эй хоорондохи хани барисаа бэхижүүлгэлэ, КПЧ болон СЕПГ-гэй хоорондохи аха дүүгэй харилсаа гүнзэгырүүлгэдэ туһалаа гэжэ тэмдэглэгдээ.

ЧИКАГЫН БАГШАНАРАЙ ИЛАЛТА

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Чикагын муниципальна һургуулинуудай багшанарай хоёр үдэр соо үргэлжэлһэн забастовко тэдэнэй илалтаар дүүрээ. Майн 26-да чикагска багшанарай профсоюзай баталһан шэнэ ажалай хэлсээн багшанарай гол эрилтэнүүдые хангаха — салин хүлһэ дээшэлүүлхэ, һургуулинуудай хүдэлмэрилэгшэдые олон болгохо гэжэ харaална.

Италида забастовконууд болоно

РИМ. (ТАСС). Италиин «Пирелли» гэжэ резинын концернын Милан дахи тон томо завод майн 27-до 24 часай турша соо хүдэлмэреэ зогсоогоо. Салин хүлһэ дээшэлүүлхэ тухай ооһэдынгоо эрилтэнүүдые хантахыень эзэд баяшуулые баадхахын тулада хэгдэхэ хэдэн олон забастовконуудай түрүүшынхиень ажалшад эхилээ.

Ороной олон нютагуудта забастовочно тэмсэлэй ехээр боложо байһан тухай мэдээсэлнүүд абтана. Бьеллэдэ (Пьемонт) һүүлшын дүрбэн үдэрэй турша соо эндэхи утаһа ээрэдэг фабрикануудай 40 мянган хүдэлмэришэн 24 часай забастовко хээ, городой үйлсэнүүдтэ демонстрацинуудые эмхидхээ. Ажалшад салин хүлһэ дээшэлүүлхэ, предприятинуудта профсоюзна эрхэ үргэдхэхэ эрилтэ хэнэ.

Мүн лэ имэ уряатайгаар Туриндахи «Фиат» гэжэ автомобильна концернын хэдэ хэдэн цехүүдтэ 10 мянган хүдэлмэришэн ойр зуурын забастовконуудые хэһэн байна.

Мельфидэ (Потенца шадар) бүгэдэ ниитын забастовко үнгэргэгдөө. Бүхэли үдэрэй турша соо предприятинууд хүдэлөөгүй, эмхи зургаанууд, магазинууд хаалтатай байгаа. Энэ районой промышленностиие дэбжээхэ, хүдөө ажахые хүгжөөхэ, хүдэлмэригүйдэлгые усадхаха эрид шанга хэмжээнүүдые абаха тухай хүн зон эрилтэ хэнэ.

Неапольда демонстраци болобо

РИМ. (ТАСС). «НАТО-гой шатаар Итали үдэр бүхэндэ 4 миллиард лир гаргашална», «Мүнгэ зөөриеэ дайнда бэшэ, харин амгалан зорилгоор гаргашалагты!», «НАТО-гой сэрэгэй баазануудые Италида байлгуулхагүй!» гэһэн уряануудтайгаар майн 26-да Неапольда ехэ демонстраци болоо. ИКП-гэй ба Италиин пролетарска нэгэдэлэй социалис партиин нютагай федерацинуудай үүсхэлээр демонстраци эмхидхэгдэһэн байгаа. Банкнуудай, почто, телеграф ба телефоной хэдэн арбаад мянган хүдэлмэришэд, алба хаагшад, түмэр замшад, гар олзоборилогшод, таряашад ба студентнүүд энэ демонстрацида эдэбхитэйгээр хабаадалсаа.

СУДАНДАХИ БАЙДАЛ

ХАРТУМ. ТАСС-ай корр. Геннадий Марунин игэжэ дамжуулна:

Революционно командованиин соведэй засагые гартаа абаһанһаа хойшо Судандахи оршон байдал намдуу түбшэн байһан зангаараа. Правительственна эмхи зургаанууд гэмгүй һайнаар хүдэлнэ.

Революционно командованиин Соведэй гурбан декредые Омдурманай радио дамжуулаа. Судан демократическа республика гэжэ соносхогдоо. Гүрэнэй Верховно совет ба Учредительнэ суглаан тараагдаа, оронoй шэнэ правительствын байгуулагдаһан тухай мэдээсэгдээ. Энэ правительствын составта 21 министр, гурбан тусхай тушаалгүй министр ороно. Правительствын составта арминн гурбан офицер оролсонхой.

Хархис хүсэнүүдэй харша ябуулгануудые хэхэ ямаршье һэдэлгэ тэрэ дороо шангаар дарагдаха, гэмтэйшүүлынь шэрүүн шангаар хэһээгдэхэ гээд Революционно командованиин соведэй ба правительствын түлөөлэгшэ радиогоор хэһэн хандалга соогоо уридшалан һануулаа.

Омдурманай радиогоор үгэ хэлэхэдээ, Суданай премьер-министр Бабикр Авадалла игэжэ тэмдэглээ. Шэнэ правительство энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха политикые бэелүүлхэ, колониализм болон шэнэ түхэлэй колониализмда эсэргүүсэн тэмсэхэ. Социалис ба араб оронуудтай, тусхайлбал, ОАР-тай худалдаа наймаанай, экономическа харилсаануудые хүгжөөхэ ба бэхижүүлхэ зорилготой политикые шэнэ правительство бэелүүлхэ байна гээд тэрэ хэлээ.

Судан бэеэ абанги политика бэелүүлхэ гээд орон дотор байдаг дипломатическа түлөөлэлгын зургаануудые толгойлогшонортой уулзахадаа премьер-министр онсолон тэмдэглээ. Үзэл бодолой ондо ондоо байлгые хараада абангүйгөөр, бүхы оронуудтай харилсаа холбоо байгуулхые бидэнэр хүсэнэбди гээд тэрэ заагаа.

Оронние шэнэ түхэлэй колониализмын нүлөөндэ оруулһан харин капиталые түрихын тулада гүрэнэй секторые правительство үргэдхэхэ гээд дотоодын политика тухай тогтоходоо премьер-министр тэмдэглэһэн байна. Суданай урда талын хубиин асуудал шиидхэхые мүн лэ хүсэнэбди. Урда талымнай хуби Суданда хамаатай асуудал болоно, эндэ ямаршье харин хамааралсалгые бидэнэр тэсэхэгүйбди гээд Б. Авадалла түгэсхэлдөө хэлээ.

Революционно командованиин соведэй ба шэнэ правительствын гэшүүд майн 26-да тангаригаа үгөө.

УРДА ВЬЕТНАМДАХИ ДАЙН БАЙЛДААН

ХАНОЙ. (ТАСС). Тхуаумот провинцида Хонкуан шадар США-гай 1-дэхи ябаган сэрэгэй дивизиин бронетранспортёрнуудай колонные Урда Вьетнамай арадай сүлөөрэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй сэрэгшэд майн 25-да добтолоо. Куангнгай провинцида Дыкфодыть райондо американ саперуудай подразделениие патриодууд добтолжо, дайсанай 30 солдадые хүлһөөнь буулгаа.

Контум провинцида ябуулга хэдэг арадай сүлөөрэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй отрядууд мүн лэ энэ үдэр Дактоһоо баруун-урагшаа 20 километртэ байһан туһамаршадай сэрэгүүдые добтолоо. Дайсан ехэ хохидолдо ороһон байна. Тхуаумот провинцида Лайкхе шадар патриодууд американ вертолёдые буудажа унагаагаа. Куангнам провинцида Тамкиһаа баруун тээ баһа нэгэ вертолёт буудуулан унагаагдаа.

УРДА ВЬЕТНАМАЙ НФО-гой ШИИДХЭБЭРИ

ХАНОЙ. (ТАСС). Буддын түрэһэн үдэртэй дашарамдуулан майн 29-нэй үглөөнэй 7 часһаа майн 31-нэй үглөөнэй 7 час хүрэтэр Урда Вьетнамай бүхы газар дээрэ Урда Вьетнамай патриодуудай дайшалхы добтолгонуудые зогсоохо тухай Урда Вьетнамай НФО-гой ЦК-гай Президиумэй майн 25-най шиидхэбэриие, Урда Вьетнамай НФО-гой командованиин майн 25-най захиралтые ДРВ-гэй түбэй газетэнүүд майн 27-до толилоо.

Туһамаршадай армида алба хэдэг, буддын шажантай солдадууд сүлөөлэгдэһэн районуудта байдаг түрэлхидтөө эдэ үдэрнүүдтэ ошохые гү, али дасан дугангуудта орохые хүсөөд байгаа һаа, доро дурсагдаһан эрилтэнүүдые дүүргэхэ ёһотой. Буу зэбсэг, тагнуул ба һүйдхэл хэхэ хэрэгсэлнүүдые, хархис удхатай номууд болон материалнуудые бэедээ абажа ябахагүй, Национальна сүлөөрэлгын фронтын нютагай комитедэй бүхы тогтоолнуудые хүндэлхэ зэргэтэй.

НФО-гой хүтэлбэриин табиһан эрилтэнүүдые дүүргэнгүйгөөр, дайсанай ямаршье сэрэгэй ябуулга хээд байгаа һаань, тэрэниие сухарюулан сохихоор бэлэн ба ехэ һэримжэтэй байхые патриотическа хүсэнүүд уряалагдаһан байна.

Тоонь олон боложол байһаар

ХАНОЙ. (ТАСС). Вьетнамай информационно агентствын дамжуулһанай ёһоор ДРВ-дэ хамта дээрээ 3291 американ самолёт буудуулан унагаагдаа.

Эб найрамдал тухай үгэ хүүрээр халха хэнэ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Эб найрамдал хангахые хүсэнэбди гэжэ Никсонэй правительствын баталан хэлэдэг байбашье, США-гай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй Сайгондохи командовани «Дайсанай зэбсэгтэ хүсэнүүдые, техникэ ба баазануудые эзэлхын гү, али һамна бута сохихын» тулада Урда Вьетнамай эгээн хойто захын провинцинуудта шэнэ добтолгонуудые хэжэ эхилээ.

Сайгонһоо абтаһан мэдээсэлнүүд дээрэһээ хаража үзэхэдэ. «Ламар плейн» гэжэ нэрлэгдэһэн добтолгонуудай нэгые 101-дэхи аэромобильна дивизиин парашютистнүүд Дананһаа урагша 45 миллиин газарта майн 16-да эхилээ. Кхесанидахи сэрэгэй баазаһаа зүүн-хойно хэгдэжэ байһан хоёрдохи сэрэгэй ябуулгануудта гурбадахи дивизиин 1000 шахуу далайн сэрэгэй пехото хабаадана.

«Дайсанда сэрэгэй талаар эгээн лэ ехэ баалалта» хэдэг байһан зангаараа үлэхые Вашингтон эрмэлзэнэ гээд США-гай обороны министр Мелвин Лэйрд Ассошиэйтед Пресс агентствын корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө сэхэ мэдүүлһэн байна.

Рейн гуйлта буруушаагдаба

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Өөрыень шэнээр сүүдлэхэ тухай Эрл Рейн гуйлтые Мемфисскэ судья Артур Фэкуин буруушаагаа. Негр хүн зоной гражданска эрхын түлөө тэмсэдэг США-дахи хүдэлөөнэй хүтэлбэрилэгшэ Мартин Лютер Кингые алаа гэжэ гэмнэгдэһэн Рей бүхы наһан соогоо хаалтада һуухаар урда тээнь шиидхэгдэһэн юм. Д-р Кингые алаха зорилготой үгэсэлгэ байгаагүй гэжэ ФБР-эй директор Эдгар Гуверэй тоолоһые зүбшөөнэгүйб гээд Эрл Рей тус шиидхэбэриин гаргагдахада мэдүүлһэн байгаа.

«Шэнэ сүүд эмхидхэхэ зүбшөөлэй үгтөөд байгаа һаа, 1968 оной апрелиин 4-дэ Кингые хорлолго хүсэдөөр элиржэ болохо байгаа» гээд «Нью-Йорк дейли ньюс» газетэ тэмдэглэнэ.

ТОБШОХОНООР

Һаяхан Түнхэнэй аймагай Толтойн тунда һургуулида спортын болон актова шэнэ залнууд нээгдэжэ, һурагшадые баясуулба. Энэ үдэр наймадахи классуудай һурагшад актова зал соо концерт табиба.

Б. БИРБАЕВ.

* * *

Яруунын аймагай Үл[...] хүдөөгэй больницын дэргэ[...] аптекэ нээгдэхэнь. Тэрэ [...] Буряадай аптекоуправле[...] дэлэй болохо юм.

Д-Н. ЧИМИ[...]

ХИЛЭ САХИГШАДТА ЗОРЮУЛАГДАҺАН ВЫСТАВК[...]

Хяагтын орон нютагаа шэнжэлгын музей соо хилэ хамгаалагшадай һайндэртэ зорюулагдаһан выставкэ эмхидхэгдэбэ. Эндэ совет хилын сэрэгүүдые байгуулха тухай түүхэтэ документнүүд болон фото-зурагууд табигданхай. Эдэ түүхэтэ баримтануудай дунда Забайкалидахи түрүүшын хилын харуулнуудай нэгэнэй байгуулагдаһан намтарые дурдаһан материалнууд һонирхолтой. Энэ харуул хадаа барон Унгерныи толгойлһон сагаан гвардеецүүдые даран һүнөөхын түлөө тэмсэжэ байһан жэлнүүдтэ бии бо[...]

1920 ондо барон Унге[...] дэн дараха зорилготой[...] лой Ван-хүрээндэ улаан [...] цүүдые эльгээхэ асууда[...] лөөнэй боложо байһ[...] руулһан, мүн 1926 ондо [...] харуулай онсо һуралса[...] хилэшэдэй болон анха [...] хилын заставын началь[...] мүнөө пенсионер нүхэр М.[...] рах гэгшын фото-зураг[...] данхай.

П. МИХА[...]

„ПРАВДА БУРЯТИИ“ МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Табан жэлэй дүрбэдэхи жэл» гэһэн гаршаг доро информацинууд. ТАСС-ай шухала мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда: КПСС-эй Буряадай обкомой VII пленум дээрэ партиин обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. Модогоевой хэһэн элидхэл.

Гурбадахи хуудаһанда: «Шиидхэхээр болоһон асуудал» гэһэн корреспонденци. «Бурятцелинстрой» трестын хүдэлмэрилэгшэдэй I конференциин материал. Хилын саанаһаа абтаһан мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: нютаг нютагай һонин. Спорт. Соносхолнууд.

СЭНХИ[...] ЭКРАНУУДТ[...]

18 часһаа «Хонхо» гэһэ[...] визионно журнал. 18.30 [...] һаа «Байгал» журнал туһ[...] жуулга. 19 часһаа «Хо[...] һонин» гэһэн дамжуулга [...] минутаһаа «гурбан ре[...] хүшөөнүүд» гэһэн ки[...] 19.40 минутаһаа «Парти[...] байдал» гэһэн телевизио[...] нал. 20.20 минутаһаа «[...] давит автомашину» гэһэн [...] кат. 20.30 минутаһаа «[...] Газарай хүдэлөөн» гэһэн [...] тальна фильм. 21.30 [...] ТАСС-ай лентээр абтаһан [...] сэл. 21.35 минутаһаа «[...] айлшаар Шэтын областн[...] театр» гэһэн дамжуулга.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕ[...]

Гор. Улан-Удэ. тип[...] Управления по печати при [...] Министров БурАССР.
Н-02533.
Зак. № [...]